

Tekniikka

Palopäällystön koulutus

OPINNÄYTETYÖ

IKÄIHMISEN KOTONA ASUMISEN TURVALLISUUS

Outi Salo

19.4.2018 JANI JÄMSÄ

ALKUSANAT

Nuoresta iästäni huolimatta olen ehtinyt olla mukana monenlaisissa asioissa ja olen huomannut sitä kautta, että itseni ja asioiden kehittäminen on minulle hyvin tärkeää. Turvallisuusalasta on tullut minulle se väylä, jossa haluan työkseni kehittämistä toteuttaa. Turvallisuusalan kehittämisessä on mielestäni kyse yhteistyöstä niin asiakkaiden kuin eri viranomaistenkin välillä. Tärkeintä on huomata, että pienillä muutoksilla voidaan saada aikaan suuriakin muutoksia, jos vain teemme sen eteen töitä. Asenne ratkaisee tässäkin asiassa. Tästä syystä olen valinnut opinnäytetyöni aiheeksi juuri ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden kehittämisen.

”Ohjataan käyttäytymistä, kunnes se muuttaa asennetta” Sampo Sipari Yara Oy

Tämä opinnäytetyö sai minut ajattelemaan turvallisuutta taas hieman laajalaisemmin. Tarvitsin tämän opinnäytetyöni tekemiseen eri alojen asiantuntijoita. Haluaisin kiittää seuraavia henkilöitä yhteistyöstä:

IKAT-työryhmä

Palotarkastusinsinööri Tytti Oksanen, Pirkanmaan pelastuslaitos

Valmiusmestari Tiina Kielinen, Satakunnan pelastuslaitos

Johtava turvallisuuskouluttaja Ansa Komi, Etelä-Karjalan pelastuslaitos

Turvallisuuskouluttaja Vesa Kultanen, Etelä-Karjalan pelastuslaitos

Riskienhallintapäällikkö Tommi Mukkala, Pohjois-Karjalan pelastuslaitos

Vanhempi opettaja Jani Jämsä, Pelastusopisto

Pelastuslaitokset

Suunnittelupäällikkö Pekka Itkonen, Helsinki

Paloinsinööri Pentti Ukkola, Jokilaaksot

Riskienhallintapäällikkö Tomi Honkakunnas, Oulu-Koillismaa

Paloinsinööri Markku Lauronen, Kanta-Häme

Projektipäällikkö Kristiina Mattila-Nousiainen, Päijät-Häme

Riskienhallintapäällikkö Jarkko Jäntti, Keski-Suomi

Palotarkastaja Linnea Kytömäki, Itä-Uusimaa

Pelastuspäällikkö Jouni Leppälä, Keski-Pohjanmaa ja Pietarsaari

Valvontapäällikkö Veli-Pekka Laaksonen, Satakunta

Johtava palotarkastaja Pauliina Kopra, Länsi-Uusimaa
tp. Riskienhallintapäällikkö Thomas Nyqvist, Pohjanmaa
Riskienhallintapäällikkö Janne Heikkinen, Kainuun
Riskienhallintapäällikkö Jani Kanerva, Etelä-Karjala
Pelastuspäällikkö Kari Pajuluoma, Etelä-Pohjanmaa
Johtava palotarkastaja Knut Lehtinen, Varsinais-Suomi
Palotarkastaja Maria Laakso, Keski-Uusimaa
Palomestari Ari Särkkä, Kymenlaakso
Palotarkastaja Juha Kauppinen, Etelä-Savo
Johtava palotarkastaja Ilkka Itkonen, Pohjois-Savo
vs. Riskienhallintapäällikkö Päivi Kylänen, Lappi

Pelastusopisto

Tutkimusjohtaja Esa Kokki

Tutkija Päivi Mäkelä

Suunnittelija Johannes Ketola

Yliopettaja Raija Honkanen

Yliopettaja Birgitta Ahtonen

Tutkija Heidi Huuskonen

Harri Sisso (opponoija)

Valmiuskoordinaattori Kristiina Kapulainen, Eksote

Palvelupäällikkö Mervi Siltanen, Väestörekisterikeskus

Asiakaspalvelupäällikkö Alpo Kassinen, Tilastokeskus

Erityiset kiitokset

Tarkastuslistan ja oppaan testikäyttäjät ja heidän testiin osallistuvat omaiset

Severi, äiti ja Tenho

Kerava 25.4.2018

Outi Salo

SAVONIA–AMMATTIKORKEAKOULU - TEKNIikka, KUOPIO Koulutusohjelma Palopäällystön koulutusohjelma		
Tekijät Outi Salo		
Työn nimi Ikäihmistien kotona asumisen turvallisuus		
Työn laji Opinnäytetyö	Päiväys 12.4.2018	Sivumäärä 57+10
Työn valvoja vanhempi opettaja Jani Jämsä	Yrityksen yhdyshenkilö palotarkastusinsinööri Tytti Oksanen	
Yritys Kumppanuusverkoston IKAT-hanke		
Tiivistelmä <p>Suuret ikäluokat eläköityvät, ja tavoitteena on, että ikäihmiset asuisivat kotona mahdollisimman pitkään. Tämän vuoksi ikäihmistien kotona asumisen turvallisuuteen tulisi kiinnittää erityisen paljon huomiota. Pelastuslaitokset ovat perustaneet Kumppanuusverkoston, jonka tarkoituksena on yhtenäistää pelastusala. Kumppanuusverkoston yhtenä kärkehankkeena on ikäihmistien kotona asumisen turvallisuus. Tämä toiminnallinen opinnäytetyö oli osana tätä IKAT-hanketta, joka toimi myös opinnäytetyön ohjausryhmänä.</p> <p>Työn tavoitteena oli tehdä hyvä ja käytännöllinen ikäihmistien kodin tarkastuslista. Tavoitteena oli luoda lista, joka jaetaan ikäihmisille, jotta he voivat itse tai heidän omaisensa tarkastaa turvallisuustasonsa tietyin väliajoin. Tarkastuslista oli tarkoitus tulla valtakunnallisesti käyttöön. Työ on rajattu pääosin kodin sisälle liittyvään turvallisuuteen, ja esimerkiksi laitosmuotoista asumista tämä opinnäytetyö ei koskenut.</p> <p>Opinnäytetyö aloitettiin keräämällä tietoa pelastuslaitosten nykytilanteesta. Pelastuslaitoksilla oli hyvin vaihtelevat toimintamallit ikäihmistien kotona asumisen turvallisuuden parantamiseen. Opinnäytetyössä tutustuttiin erilaisiin lakeihin, ohjeisiin ja hankkeisiin, jotka liittyivät ikäihmistien kodin turvallisuuteen. Tärkeimpänä lähteenä toimi Pronto-onnettomuustilastot, jotka kertoivat, mitkä asiat aiheuttavat eniten tulipaloja ikäihmisillä. Materiaalista koottiin kodin tarkastuslista ja opas. Tarkastuslistaa testattiin ikäihmistien kotona ja kehitettiin tulosten perusteella.</p> <p>Työn tuloksena oli lista, jolla voidaan tarkistaa ikäihmistien kotona asumisen turvallisuutta ja näin parantaa sitä. Tarkastuslistan liitteenä on opas, joka auttaa tarkastuslistan kysymysten ymmärtämistä. Opas kertoo, kuinka asioiden tulisi olla ikäihmistien kotona. Tarkastuslista ja opas sopivat eri asumismuotoihin ja ovat käytettävissä valtakunnallisesti. Opinnäytetyöhön osallistui useita eri asiantuntijoita. Turvallisuus on viranomaisten, mutta myös kansalaisten vastuulla. Tämä opinnäytetyö antaa ohjeita, kuinka ikäihmistien tulisi toimia, jotta heidän kotonaan olisi mahdollisimman turvallista. Työn lopussa oli pohdintaa koko opinnäytetyöprosessista ja sen tuotoksesta.</p>		
Avainsanat ikäihmiset, paloturvallisuus, poistumisturvallisuus, tapaturmat, ennaltaehkäisy, tarkastuslista		
Luottamuksellisuus julkinen		

SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Degree Programme Fire Officer (Engineer)		
Author Outi Salo		
Title of Project Safety in the Homes of the Elderly		
Type of Project Final Project	Date 12 th April, 2018	Pages 57+10
Academic Supervisor Mr Jani Jämsä, Senior Instructor	Company Supervisor Ms Tytti Oksanen, Fire Inspection Engineer	
Company Kumppanuuksverkoston IKAT-työryhmä (Partnership Network IKAT-group)		
<p>Abstract</p> <p>As the generation of baby boomers is growing older, more and more people are reaching the retirement age. Thus, it would be ideal if elderly people could stay home for as long as possible. However, this creates concerns about the safety at home. The rescue services have established a Partnership Network which aims at improving the uniformity of the rescue field. One of the key projects of this network is to create a safe living environment for the elderly.</p> <p>The objective was to create a practical safety checklist for the homes of the elderly to enable them to check the safety of their own homes regularly. The scope of the checklist is limited to safety inside homes, excluding retirement homes.</p> <p>The starting point of this practice-based final project was to collect data on the current situation at rescue departments. The study revealed inconsistencies in the practices concerning home safety at different rescue departments. A checklist was created based on the data collected. The checklist was tested in practice with the elderly, and then improved where needed.</p> <p>As a result a checklist was developed for improving the safety at home of the elderly as well as a user guide to ensure the users understand the content of the checklist. The checklist is suitable for different forms of living and can be used nationwide.</p>		
Keywords the elderly, fire safety, exit safety, accidents, prevention		
Confidentiality public		

SISÄLLYS

KÄSITTEET	8
1 JOHDANTO	10
2 IKÄIHMISTEN KOTONA ASUMISEN TURVALLISUUSTILANNE	12
2.1 Lainsäädäntö	12
2.2 Tausta	16
3 TILASTOJA IKÄIHMISTEN TURVALLISUUDESTA SUOMESSA.....	25
3.1 Asumismuodot	26
3.2 Tulipalojen aiheuttajat ja syttymissytyt.....	27
3.3 Tapaturma- ja liikenneonnettomuudet.....	31
3.4 Palokuolemat.....	32
3.5 Ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden suunta.....	33
4 TAVOITTEENA IKÄIHMISTEN KOTONA ASUMISEN TURVALLISUUDEN KEHITTÄMINEN.....	35
4.1 Kumppanuusverkosto	35
4.2 IKAT-hanke	35
4.3 Muut hankkeet ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden parantamiseksi.....	36
4.4 Tulevia hankkeita	38
5 PELASTUSLAITOS OSANA IKÄIHMISTEN KOTONA ASUMISEN TURVALLISUUDEN KEHITTÄMISTÄ.....	40
5.1 Pelastuslaitosten toimintamallit	40
5.2 Viranomaisten yhteistyö	41
6 TARKASTUSLISTA JA OPPAAN TUOTTAMINEN	42
6.1 Opinnäytetyön tekeminen.....	42
6.2 Tarkastuslistan ja oppaan materiaali	44
6.3 Tarkastuslistan ja oppaan tekeminen.....	44
7 TARKASTUSLISTA JA OPAS	46
7.1 Tarkastuslista ja sen käyttö.....	46
7.2 Tarkastuslistan testaus	46
7.3 Vertailu KAT3-hankkeen asumisturvallisuuskorttiin	48
7.4 Testauksen ja vertailun tulokset.....	48
8 POHDINTA	49
8.1 Tavoitteen toteutuminen	49
8.2 Työssä onnistuminen.....	50

8.3 Työn haasteet	50
8.4 Kehittäminen.....	52
8.5 Oma oppiminen.....	53
LÄHTEET	54
LIITE 1 Materiaalin keräys sähköposti.....	58
LIITE 2 Ohjeistus	59
LIITE 3 Tarkastuslista.....	60
LIITE 4 Opas	61

KÄSITTEET

Ikäihminen – tässä opinnäytetyössä ikäihmisellä tarkoitetaan henkilöä, joka on yli 64-vuotias.

Työikäinen – tässä opinnäytetyössä työikäisellä tarkoitetaan henkilöä, joka on 18–64-vuotias.

Toimintakyky – Toimintakyky on keskeinen osa ihmisten hyvinvointia. Sillä tarkoitetaan kykyä selviytyä jokapäiväisen elämän askareista ja haasteista. Sillä tarkoitetaan havaintokykyä, ymmärryskykyä ja liikuntakykyä. (Mitä toimintakyky on?)

Toimintakyvyn vaikutus ikäihmisen turvallisuuteen –Toimintakyvyllä on suuri merkitys ikäihmisen kodin paloturvallisuuteen ja sitä kautta omaan turvallisuuteen. Toimintakyvyn pitää olla kunnossa, jotta voidaan toimia tulipalossa tai muussa onnettomuus-tilanteessa. Muistin toimiessa hyvin ikäihminen muistaa tarkistaa palohälytyskellon kunnan ja sammuttaa kynttilän.

Ikäihmisen toimintakyvyn heikentyminen ilmenee esimerkiksi seuraavissa kyvyissä:

- näkö
- kuulo
- liikkuminen
- reagointiaika
- muisti.

(SPEK 2007, 5.)

Ikäihmisen turvallisuuden haaste on ihmisen toimintakyvyn heikentyminen. Parantamalla kodin paloturvallisuutta parannetaan samalla ikäihmisen omaa turvallisuutta. Toimintakyvyn heiketessä pitää erityisesti kiinnittää huomiota turvallisuuteen.

Riski – Tarkoittaa ei-toivottua tapahtumaa, joka voi tapahtua tai olla tapahtumatta. Turvallisuuden näkökulmasta riski tarkoittaa onnettomuuden todennäköisyyden ja seurausten yhdistelmää. Matemaattisesti riski on kielteisen lopputuloksen todennäköisyyden kerrottuna sen aiheuttamilla seurauksilla. (Risk 2011.)

Riskienhallinta – Riskienhallinnan tavoitteena on tunnistaa, poistaa tai pienentää riskiä. Riskienhallinnalla tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että poistetaan riski kompastua ikäihmisen kodissa. Riskienhallinnalla varaudutaan ennakkoon onnettomuuksilta.

(Mistä riskienhallinnassa on kysymys?)

Poistumisturvallisuus – Poistumisturvallisuus tarkoittaa mahdollisuutta poistua rakennuksesta turvallisesti. Poistumisturvallisuuteen liittyvästä poistumisturvallisuusselvityksestä on kerrottu opinnäytetyössä myöhemmin. (Pelastuslaki 379/2011, 9 §.)

Palokuolema – Palokuolemalla tarkoitetaan kuolemaa, joka on aiheutunut tulipaloksi katsottavasta tapahtumasta suoranaisesti johtuneista vammoista tai myrkytyksestä ja joista kuolema on seurannut 30 päivän kuluessa. (Pronto 2018.)

Pronto-tilasto – Pronto-tilasto on pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilasto, joka on sisäasiainministeriön järjestelmä pelastustoimen seurantaan ja kehittämistä sekä onnettomuuden selvittämistä varten. (Pronto 2018.)

1 JOHDANTO

Suuret ikäluokat eläköityvät ja tavoitteena on, että ikäihmiset asuisivat kotona mahdollisimman pitkään. Esimerkiksi Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimella on tavoitteena, että vuonna 2040 ikäihmisten laitosasumisen prosentti olisi nolla. Noin 90 prosenttia ikäihmisistä asuu kotona tällä hetkellä. Ikäihmisille sattuu paljon kuolemaan johtaneita ja muita tapaturmia, joista suurin osa tapahtuu kotona ja joiden seuraukset ovat vakavia. Suurin osa tulipaloista johtuu ihmisen omasta toiminnasta. Suomessa lähivuosina kuolemaan johtaneiden tulipalojen menehtyneistä yli kolmannes on ollut ikäihmisiä. Näiden asioiden vuoksi ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden tulisi kiinnittää enemmän huomiota nyt ja tulevaisuudessa.

Kumppanuusverkosto on pelastuslaitosten perustama verkosto, jonka tavoitteena on esimerkiksi kehittää pelastuslaitosten toimintaa yhdenmukaisesti. Kumppanuusverkosto on perustanut IKAT-hankkeen, jonka tavoitteena on selvittää ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta ja sitä kautta kehittää sitä. Tämä opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena opinnäytetyönä IKAT-hankkeessa, joka toimii myös opinnäytetyön ohjausryhmänä.

Tämän opinnäytetyön aiheena on ikäihmisten kotona asumisen turvallisuus. Aihe on hyvin ajankohtainen. Ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden kehittäminen vaatii useiden viranomaisten ja ikäihmisten yhteistyötä. Valitsin tämän aiheen opinnäytetyöni aiheeksi, koska sillä voidaan kehittää tavallisten kansalaisten turvallisuutta ja sitä kautta vahvistaa heidän turvallisuuden tunnettaan. Opinnäytetyö käsittelee ikäihmisten kodin turvallisuutta painottuen paloturvallisuuteen. Työstä rajataan tietoisesti pois laitospuolinen asuminen ja järjestetty asuminen. Omaishoito kuuluu työhön, mutta esimerkiksi perhehoito ei kuulu. Muutamaa asiaa lukuun ottamatta opinnäytetyöstä olen rajannut pois myös kodin ulkopuoliset turvallisuustekijät, kuten pihan valaistukseen liittyvät asiat. Paloturvallisuuden kannalta oleelliset asiat, kuten avotulenteko, on kuitenkin otettu mukaan tarkasteluun. Työssä otan huomioon myös kotona tapahtuneet tapaturmat ja niistä aiheutuneet kuolemat. Rajaukset olen tehnyt työn selkeyttämisen vuoksi. Olen tehnyt nämä rajauksen myös siksi, että työstä ei tulisi liian laaja.

Työn tavoitteena on tehdä hyvä ja käytännöllinen ikäihmisten kodin tarkastuslista. Työn ideana on, että sitä käyttäisi myös juuri eläköityneet ihmiset, ja näin voitaisiin seurata, kuinka turvallisuuden taso muuttuu ihmisen ikääntyessä. Tavoitteena on luoda lista, joka jalkautetaan ikäihmisille, jotta he voivat itse tai heidän omaisensa tarkastaa turvallisuustasonsa tietyin väliajoin. Tarkastuslistan ymmärtämisen selkeyttämiseksi tehdään opas, joka kertoo, kuinka ikäihmisten kotona asioiden tulisi olla, jotta siellä olisi mahdollisimman turvallista elää. Tarkastuslista ja opas on tarkoitettu tulla valtakunnallisesti käyttöön. Oppimistavoitteenani on laajentaa käsitystä turvallisuudesta ja kehittää yhteistyötaitoja sekä verkostoitua eri alan asiantuntijoiden kanssa.

Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä IKAT-hankkeen kanssa. Työssä otetaan myös huomioon sosiaali- ja terveystieteiden osaamisen hyödyntäminen. Opinnäytetyö aloitetaan keräämällä tietoa pelastuslaitosten nykytilanteesta. Teoriaosuudessa selvitetään ikäihmisten kotona asumiseen liittyvää lainsäädäntöä, ohjeita ja hankkeita. Tärkeimpänä lähteenä toimii Pronto-onnettomuustilastot, jotka kertoivat, mitkä asiat aiheuttavat eniten tulipaloja ikäihmisillä. Materiaalista kootaan kodin tarkastuslista ja opas, jotka tulevat opinnäytetyön liitteeksi. Tarkastuslistaa testataan ikäihmisten kotona ja kehitetään tulosten perusteella. Tarkastuslistaa voidaan käyttää valtakunnallisesti ja sitä voidaan hyödyntää kaikilla ikäihmisillä. Näin saadaan hyvä ja käytännöllinen tarkastuslista ja opas sekä oppimistavoitteet toteutuvat. Lopuksi kerron opinnäytetyön tekoprosessista ja pohdin opinnäytetyötä ja oppimistani.

2 IKÄIHMISTEN KOTONA ASUMISEN TURVALLISUUSTILANNE

2.1 Lainsäädäntö

Hallintolaki 434/2003

10 § Viranomaisten yhteistyö

”Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä.” Lain mukaan tulee edistää viranomaisten yhteistyötä. Tässä opinnäytetyössä on tehty yhteistyötä pelastustoimen ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012

7 § Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus ja 12 § Hyvinvointia edistävät palvelut

Kunnan on järjestettävä ikäihmisten sosiaalipalvelut sellaisina kuin kunnan ikääntyneen väestön hyvinvointi, sosiaalinen turvallisuus ja toimintakyky edellyttävät, mukaan lukien muun muassa onnettomuuksien ehkäisyyn tähtäävä ohjaus.

5 § Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi

Kunnan tulee laatia suunnitelma toimenpiteistään esimerkiksi ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä painotetaan kotona asumista edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelmassa on esimerkiksi arvioitava ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilaa ja palvelujen riittävyyttä ja laatua. Suunnitelmassa on myös määriteltävä tavoitteet itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Tämä opinnäytetyö auttaa ikäihmisiä asumaan kotona mahdollisimman pitkään turvallisesti.

25 § Ilmoittaminen iäkkään henkilön palveluntarpeesta

Jos terveydenhuollon ammattihenkilö tai kunnan sosiaalitoimen, alueen pelastustoimen, hätäkeskuksen tai poliisin palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tiedon sosiaali- tai terveydenhuollon tarpeesta olevasta ikäihmisestä, joka on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, hänen on salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava asiasta viipymättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle. Tämä opinnäytetyön tarkastuslista auttaa arvioimaan, onko ikäihmisellä turvallista asua kotona.

Pelastuslaki 379/2011

3 § Yleinen toimintavelvollisuus

Jokainen, joka tietää tulipalon syttyneen tai muun onnettomuuden tapahtuneen tai uhkaavan, on velvollinen viipymättä ilmoittamaan siitä vaarassa oleville, tekemään hättilmoituksen sekä ryhtymään kykynsä mukaan pelastustoimenpiteisiin. Tämä asia on huomioitu opinnäytetyön tarkastuslistassa ja oppaassa.

4 § Huolellisuusvelvollisuus

Jokaisen on oltava huolellinen tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran ja vahingon välttämiseksi. Jokaisen tulee noudattaa tulipalon ja muun onnettomuuden ehkäisemiseksi ja henkilöturvallisuuden varmistamiseksi annettuja säännöksi ja määräyksiä. Tämä asia on huomioitu opinnäytetyön tarkastuslistassa ja oppaassa.

5 § Varovaisuus tulen käsittelyssä

Tulta sekä syttyvää, räjähtävää tai muuta vaarallista ainetta on käsiteltävä huolellisesti ja riittävää varovaisuutta noudattaen sekä tulitöitä tehdessä on huolehdittava riittävästä varotoimista. Tämä asia on huomioitu opinnäytetyön tarkastuslistassa ja oppaassa.

6 § Avotulen teko

Nuotiota tai muuta avotulta ei saa sytyttää, jos olosuhteet kuivuuden, tuulen tai muun syyn takia ovat sellaiset, että metsäpalon, ruohikkopalon tai muun tulipalon vaara on ilmeinen. Avotulta ei saa sytyttää toisen maalle ilman maanomistajan lupaa. Tämä asia on huomioitu opinnäytetyön tarkastuslistassa ja oppaassa.

9 § Rakennusten palo- ja poistumisturvallisuus

Asukkaan on osaltaan huolehdittava siitä, että rakennus ja sen ympäristö pidetään kunnossa seuraavanlaisesti:

- 1) Tulipalon syttymisen ja leviämisen vaara on vähäinen.
- 2) Rakennuksessa olevat henkilöt pystyvät tulipalossa tai muussa äkillisessä vaaratilanteessa poistumaan rakennuksesta tai heidät voidaan pelastaa muulla tavoin.
- 3) Pelastaminen on mahdollista.
- 4) Pelastushenkilöstön turvallisuus on otettu huomioon.

Helposti syttyvää materiaa ei saa säilyttää ullakolla eikä kellarissa. Tämä asia on huomioitu opinnäytetyön tarkastuslistassa ja oppaassa.

10 § Rakennusten uloskäytävät

Asukkaan tulee huolehtia, että uloskäytävät ja kulkureitit pidetään kulkukelpoisina ja esteettöminä ja muutenkin sellaisessa kunnossa, että niitä voidaan käyttää turvallisesti ja tehokkaasti. Uloskäytävillä sekä ullakoiden, kellarien ja varastojen kulkureiteillä ei saa säilyttää tavaraa. Tämä asia on huomioitu opinnäytetyön tarkastuslistassa ja oppaassa.

4 § Omatoiminen varautuminen

Asukkaan on;

- 1) ehkäistävä tulipalojen syttymistä ja muiden vaaratilanteiden syntyä
- 2) varauduttava henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa
- 3) varauduttava tulipalojen sammuttamiseen ja muihin sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät
- 4) ryhdyttävä toimenpiteisiin poistumisen turvaamiseksi tulipaloissa ja muissa vaaratilanteissa sekä toimenpiteisiin pelastustoiminnan helpottamiseksi. Tämä asia on huomioitu opinnäytetyön tarkastuslistassa ja oppaassa.

17 § Palovaroittimet

Asukas on velvollinen huolehtimaan siitä, että asunto varustetaan riittävällä määrällä palovaroittimia, jotta alkava tulipalo havaitaan mahdollisimman aikaisin. Tämä asia on huomioitu opinnäytetyön tarkastuslistassa ja oppaassa.

19 § Poistumisturvallisuusselvitys

Poistumisturvallisuusselvitys koskee esimerkiksi hoitolaitoksia ja tukiasumista. Toiminnanharjoittajan tulee laatia selvitys siitä, kuinka tilan käyttötapa ja henkilöiden rajoittunut toimintakyky sekä muut poistumisturvallisuuteen vaikuttavat asiat otetaan huomioon tulipalo- ja muissa onnettomuustilanteissa. Sen tavoitteena on, että suunnitellaan onnettomuustilanteessa toiminen niin, että kukaan hoidettava ei kuolisi eikä loukkaantuisin tulipalossa. Tämän opinnäytetyön ulkopuolella on rajattu ikäihmisen kodit, joihin tulee tehdä poistumisturvallisuusselvitys.

42 § Yhteistyö onnettomuuksien ehkäisemisessä

Saatuana tietoonsa palonvaaran rakennuksessa tulee viranomaisen ilmoittaa siitä sällasapitosäännösten estämättä alueen pelastusviranomaiselle. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös esimerkiksi kunnan ja yksityisten hoitolaitosten henkilöstä. Lassi Kylälampi ja Severi Uurasmaa ovat tehneet vuonna 2017 opinnäytetyön, jossa he kertovat mitkä asiat ovat ilmoitusvelvollisuuden piirissä.

Sisäasiainministeriön asetus palovaroittimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta 239/2000

Asunnon jokaisen kerroksen tai tason alkavaa 60 m² kohden on oltava vähintään yksi palovaroitin. Palovaroitin on pidettävä toimintakunnossa. Palovaroittimen toimintakunto on varmistettava säännöllisellä testauksella. Tämä asia on huomioitu opinnäytetyön tarkastuslistassa ja oppaassa.

Sisäasiainministeriön asetus nuohouksesta 539/2005

Kiinteän polttoaineen tulisijat ja hormit tulee nuohoojan nuohota kerran vuodessa. Vapaa-ajan asunnoissa nuohous tulee tehdä kolmen vuoden välein. Tämä asia on huomioitu opinnäytetyön tarkastuslistassa ja oppaassa.

2.2 Tausta

Tämän opinnäytetyön taustalla on lakien lisäksi erilaisia strategioita, toimintaohjelmia ja opinnäytetöitä. Näillä on perusteltu työn tarpeellisuutta. ”Varautumien on pieniä tekoja arjessa” (Sisäministeriö 2011, 6).

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia on valtioneuvoston periaatepäätös, joka yhtenäistää varautumisen kansallisia periaatteita ja ohjaa hallinnonalojen varautumista. Elintärkeät toiminnot ovat yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiä: johtaminen; kansainvälinen ja EU-toiminta; puolustuskyky; sisäinen turvallisuus; talous, infrastruktuuri, huoltovarmuus; väestön toimintakyky ja palvelut sekä henkinen kriisinkestävyys. (Sisäministeriö 2011, 1 ja 14.)

Ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuteen liittyen väestön toimintakyky ja palvelut ja sisäinen turvallisuus ovat tärkeimpiä. Molempiin elintärkeisiin toimintoihin tarvitaan kansalaisten ja viranomaisen yhteistyötä. Keskeisillä peruspalveluilla, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilla, turvataan väestön toimintakyky ja hyvinvointi. Niillä edistetään väestön itsenäistä selviytymistä kaikissa tilanteissa. (Sisäministeriö 2011, 22.)

Sisäisen turvallisuuden ylläpitämisellä muun muassa ehkäistään onnettomuuksia ja ympäristövahinkoja. Pelastustoimi vastaa ihmisiin, omaisuuteen ja ympäristöön kohdistuvien onnettomuuksien ennaltaehkäisystä ja niiden edellyttämistä toimenpiteistä. Sisäisen turvallisuuden toimintamallin oleellisempänä asiana ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuteen on, että pyritään ehkäisemään onnettomuuksia valistuksella ja neuvonnalla sekä rajoittamaan onnettomuuksia seurauksia. Keskeisimpinä toimijoina ovat esimerkiksi palokunnat, Suomen Punainen Risti ja Vapaaehtoinen pelastuspalvelu. (Sisäministeriö 2011, 19 ja 47.)

”Hyvä elämä – Turvallinen arki”, Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 2017

Sisäisen turvallisuuden strategian avulla pyritään siihen, että Suomesta tulee hallitusohjelman 2015 vision mukaisesti maailman turvallisimma maa elää, asua, yrittää ja tehdä töitä. ”Sisäisellä turvallisuudella tarkoitetaan strategiassa niitä yhteiskunnan ominaisuuksia, joiden johdosta väestö voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista ilman rikollisuudesta, häiriöistä, onnettomuuksista ja kansallisista tai kansainvälisistä ilmiöistä johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta.” (Sisäministeriö 2017a, 3.)

Turvallisuuden tunne on tässäkin strategiassa käytetyn määritelmän mukaan sisäisen turvallisuuden ytimessä, ja se on viime vuosina heikentynyt. Hyvä sisäinen turvallisuus syntyy monesta eri asiasta. Turvallisuutta edistävät muun muassa turvallinen koti-, asuin- ja työympäristö, toimivat peruspalvelut ja avun saanti silloin, kun sitä tarvitaan. (Sisäministeriö 2017a, 11 ja 13.)

Päämäärinä ovat seuraavat asiat (Sisäministeriö 2017a, 14.):

- Turvallisuusympäristön analysointi ja sen muutosten ennakointi ovat ajantasaista ja vaikuttavaa.
- Monimuotoisen syrjäytymisen aiheuttamaa turvattomuutta ehkäistään.
- Turvallisuusrakenteet ja prosessit ovat tehokkaita ja tuottavia.
- Yksilön ja yhteiskunnan kriisinkestokykyä kehitetään yhteistyöllä.

”Yhteiskunnan turvallisuuden perusta on yksilöiden omassa toiminnassa ja valinnoissa. Turvallisuuden tunteeseen myötävaikuttavat oman elämän hallinnan kokemus, merkityksellinen tekeminen, vaikutusmahdollisuudet ja yhteisöllisyyden kokemukset. Tätä kaikkea on mahdollista tukea.” (Sisäministeriö 2017a, 28.)

Maakuntien ja kuntien tehtävä on turvallisuussuunnittelu. Arjen turvaa parannetaan turvallisuusyhteistyöllä. Turvallisuustyössä huomioidaan myös yksilöt yhdenvertaisella ja osallistavalla tavalla. (Sisäministeriö 2017a, 48.)

Toimintaohjelma ikääntyneiden turvallisuuden parantamiseksi

Turvallinen elämä ikääntyneille - Toimintaohjelma ikääntyneiden turvallisuuden parantamiseksi 2011 toimintaohjelma sisältää muun muassa suositukset ikääntyneiden asumisen turvallisuuden parantamiseksi, tapaturmien määrän vähentämiseksi ja liikumisen turvallisuuden parantamiseksi. Ohjelma sisältää myös toimenpidesuosituksia laitos- ja asumispalveluissa asuvien ikäihmisten turvallisuuden parantamiseksi. Toimintaohjelmaa tehtäessä on arvioitu, että 2015 vuonna yli 65-vuotiaita on 20,5 prosenttia väestöstä ja vuonna 2040 jo 26,6 prosenttia on ikäihmisiä. (Sisäministeriö 2011, 5 - 6.)

”Yhdistyneiden kansakuntien tekemässä päätöslauselmassa (pätöslauselma 46/91, hyväksytty 16.12.1991), todetaan, että ikääntyneiden tulee voida asua ympäristöissä, jotka ovat turvallisia ja sopivat heidän henkilökohtaisiin tarpeisiinsa ja kykyihinsä, sekä se, että ikääntyneiden ihmisten tulee voida asua kotona niin pitkään kuin mahdollista.” Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut tavoitteeksi, että mahdollisimman moni ikääntynyt voisi Suomessa asua kotona. Ikäihmisille tarkoitettu laitospaikkoja on vähennetty ja sen vuoksi lisätty kodinomaisia hoivapalveluita. (Sisäministeriö 2011, 9.)

Toimintaohjelman mukaan ikäihmisten asunnoissa on paljon puutteita turvallisuudessa, kuten palovarointimien puuttuminen ja sähkölaitteiden viat. Asiaa vaikeuttaa se, ettei ikäihminen välttämättä huomaa itse asunnon puutteita. Toimintaohjelma listaa ikäihmisten asumisen turvallisuuden haasteiksi ja ongelmiksi esimerkiksi seuraavaa (Sisäministeriö 2011, 12 ja 24.):

- asumiseen liittyvän fyysisen turvallisuuden lisääminen, onnettomuuksien ja tapaturmien vähentäminen
- paloturvallisuuden parantaminen
- itsenäisen, turvallisen asumisen tukeminen
- harvaan asutuilla alueilla, pitkien välimatkojen päässä asuvien turvallisuudesta huolehtiminen
- turvallisuuspalveluiden kehittäminen ja tuottaminen.

Ohjelmassa painotetaan ennalta ehkäisevän työn merkitystä, koska onnettomuuksien seuraukset ovat usein vakavia ikäihmisille. Keskeisenä asiana on noussut esille viranomaisten välisen yhteistyön kehittäminen ikäihmisten turvallisuuden parantamisessa erityisesti viranomaisten välisten tietojen vaihtamisen suhteen. Suomessa yksityisyyden suoja on vahva, ja se vaikeuttaa ikäihmisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin kannalta keskeisten asioiden siirtymistä sitä tarvitseville. (Sisäministeriö 2011,5.)

Toimintaohjelman mukaan suositukset ikäihmisten asumisen turvallisuuden parantamiseksi ovat esimerkiksi seuraavat (Sisäministeriö 2011, 25 - 29.):

- Lisätään arjen turvallisuutta ja elämän hallintaa edistävien apuvälineiden käyttöä, esimerkiksi jaetaan ikäihmisille tietoa apu- ja turvavälineistä.
- Tuetaan ikäihmisten itsenäistä asumista, esimerkiksi kotikäynneillä selvitetään turvallisuusasioita yhteistyössä eri viranomaisten kanssa.
- Kehitetään viranomaisyhteistyötä asumisen kokonaisvaltaisen turvallisuuden parantamiseksi, esimerkiksi selvitetään mahdollisuus yhteiselle rekisterille, johon voitaisiin kerätä turvallisuuden kannalta keskeisiä tietoja ikäihmisten asunnoista. Otetaan valtakunnallisesti myös käyttöön järjestelmä, jossa ihmisen kotona käyvä viranomainen tai muu palvelun tuottaja voi tarkistaa tarkistuslistan perusteella keskeiset turvallisuusasiat. Järjestelmän kautta tietoa saadaan vastuussa olevalle viranomaiselle.
- Varmistetaan kotihoidon oikean tason määrittely turvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen, esimerkiksi valmistellaan standardit, joita voitaisiin käyttää arvioitaessa kaikkien väestöryhmien kotona asumisen riskejä.
- Parannetaan asumisen paloturvallisuutta, esimerkiksi kehitetään viranomaisten yhteistyöhön perustava menettely, jolla voidaan varmistaa kotipalveluita tarvitsevan ikäihmisten paloturvallisuus kotiasumisessa.
- Parannetaan laitosten paloturvallisuutta, esimerkiksi hoiva- ja huoltolaitokset suojataan automaattisella sammutuslaitteistolla.

Ikääntyneiden turvallisuusohjelman päivitys

Sisäministeriö antoi tiedotteen 24.11.2017, että ikääntyneiden turvallisuusohjelman päivitystyö on käynnissä ja se on osa sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoa. Opinnäytetyön loppuvaiheessa sisäministeriö antoi tiedotteen 29.1.2018, että ikääntyneiden turvallisuusohjelma on päivitetty ja sen tavoitteena on turvallinen arki jokaiselle ikääntyneelle.

Ikääntyneiden turvallisuusohjelman mukaan ikäihmisen turvattomuuden tunne johtuu esimerkiksi ulkoisen avun riittämättömyydestä. Ohjelman päivityksessä on päätetty 12 toimenpiteestä, joiden avulla parannetaan muun muassa ikäihmisen asumisen turvallisuutta ja vähennetään tapaturmien määrää. Toimenpiteet toteutetaan ennen vuotta 2020. Turvallisuutta ei paranneta pelkästään viranomaisten voimin vaan siihen tarvitaan myös yhteistyötä eri järjestöjen kanssa. (Sisäministeriö 2017b, 9 - 10.)

Päivityksen alussa on otettu kantaa siihen, kuinka vuonna 2011 tehdyssä ikääntyneiden turvallisuusohjelmassa annettuihin tavoitteisiin on päästy. Suomessa on muun muassa muutettua vanhuspalvelulakia, tuotettu ohjeistus sosiaalihuollon palvelujen turvallisuudesta, otettu käyttöön uusia toimintamalleja tapaturmien ehkäisemiseksi sekä laadittu liikuntaohjelma. Ikääntyneiden turvallisuusohjelman päivityksessä on otettu kantaa myös merkittäviin haasteisiin, jotka tulevat ikäihmisten palo- ja poistumisturvallisuudesta. Siinä on kerrottu meneillä oleviin hankkeisiin ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden parantamiseksi. Opinnäytetyössä niitä on käsitelty erillisenä kappaleena. (Sisäministeriö 2017b, 15 - 25.)

Kansalaisturvallisuuden tila 2017 -tutkimuksen mukaan suomalaisten turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat vahvasti viranomaisilta saatava apu ja oma osaaminen huolehtia itsestään. Jokainen meistä voi merkittävästi edistää omaa ja lähipiirinsä turvallisuutta. (SPEK 2017, 38 - 39.)

Ikääntyneiden turvallisuusohjelman päivityksessä päätetystä 12 toimenpiteestä neljä koskee ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta. Seuraavaksi on esitelty niiden toimenpiteet, tavoitteet ja vastuutahot.

Toimenpide 1

Toimenpiteen tavoitteena on ehkäistä kaatumisten aiheuttamia lonkkamurtumia, jotka ovat merkittävä kansanterveydellinen ongelma, sekä vähentää kaatumisen seurauksena kuolleiden määrää. Näitä pyritään ehkäisemään levittämällä kuntiin hyviä toimintamalleja. Vastuutahoina ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos sekä ympäristöministeriö. (Sisäministeriö 2017b, 40.)

Toimenpide 2

Toimenpiteellä parannetaan ikäihmisten palo- ja asumisympäristöjen turvallisuutta. Tämä toteutetaan kouluttamalla pelastuslain 379/2011 42 §:n ilmoitusvelvollisuutta sosiaali- ja terveystoimistoille ja sitä kautta kehitetään viranomaisten tiedonvaihtoa. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta ilmoitusvelvollisuudesta. Vastuutahoina ovat esimerkiksi sisäministeriö, pelastuslaitokset ja sosiaali- ja terveysministeriö. (Sisäministeriö 2017b, 40 - 41.)

Toimenpide 3

Toimenpiteellä lisätään ikäihmisten paloturvallisuutta järjestämällä kotihoidon henkilökunnalle paloturvallisuuskoulutusta. Tavoitteena on, että yli 60 prosentilla kotihoidon palveluntarjoajista on nimetty paloturvallisuuden vastuhenkilö ja toimintasuunnitelma paloturvallisuuden parantamiseksi. Vastuutahoina ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö ja pelastuslaitokset. (Sisäministeriö 2017b, 41 - 42.)

Toimenpide 4

Toimenpiteellä edistetään asumisen turvallisuutta lisää ikäteknologian ja turvallisuustekniikan käyttöä ikäihmisten kodeissa. Huomioidaan esimerkiksi liesivahdit ja automaattiset sammutusjärjestelmät. Onnettomuustutkintakeskuksen mukaan sähköliesien käyttö on yleisin asuntopalojen aiheuttaja Suomessa. Tavoitteena on valtakunnallinen järjestelmä turvatekniikan käyttöönoton edistämiseksi. Vastuutahoina ovat esimerkiksi sisäministeriö ja järjestöt. (Sisäministeriö 2017b, 42.)

Turvallinen ja kriisinkestävä Suomi – Pelastustoimen strategia vuoteen 2025

Strategia on sisäministeriön yhteistyössä pelastustoimen kanssa laatima strategia pelastustoimelle, jonka lähtökohdat löytyvät hallitusohjelmasta ja sisäisen turvallisuuden selonteosta. Pelastustoimen strategiassa painotetaan yhteistyön voimaa. Pelastustoimen toiminta-ajatuksessa pyritään esimerkiksi vähentämään onnettomuuksia ja rajoittamaan onnettomuuden seurauksia. Kansallisina tavoitteina pelastustoimella on esimerkiksi, että jokainen on tietoinen ja kantaa vastuunsa omasta turvallisuudesta ja ympäröivästä turvallisuudesta. (Sisäministeriö 2016.)

Haasteena pidetään esimerkiksi seuraavia asioita (Sisäministeriö 2016, 9 - 10.):

- kansainvälisen toimintaympäristön muutos, Euroopan sisäisen turvallisuuden epävakaas
- väestön- ja aluerakenteen muutos, väestö ikääntyy ja asutus keskittyy kasvukeskuksiin
- talouden niukkeneminen, tarvitaan tehokkaampaa pelastustoimea.

Pelastustoimen strategiassa otetaan kantaa väestön ikääntymiseen ja siihen liittyviin ongelmiin. Tämä opinnäytetyö auttaa parantamaan ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta ja sitä kautta vastaa myös Pelastustoimen strategian haasteisiin.

Seuraavaksi esittelen esimerkkejä aiemmin tehdyistä opinnäytetöistä, joissa on käsitelty aiheita, jotka liittyvät tähän opinnäytetyöhön:

Tiina Kielinen on tehnyt vuonna 2013 opinnäytetyön ”Kotonaan asuvien erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden paloturvallisuus ja viranomaisyhteistyö”. Työssä käsitellään, miten viranomaisyhteistyön avulla tavallisissa asunnoissa asuvien erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden paloturvallisuutta voitaisiin parantaa. Työssään Kielinen kertoo palvelutalojen ja laitosten paloturvallisuuteen on kiinnitetyn jo huomiota, mutta kotona asuvien paloturvallisuuden huomioiminen on jäänyt vähemmälle. (Kielinen 2013, 2.)

Kielisen tutkimuksen mukaan viranomaisten ja muiden organisaatioiden yhteistyön määrä vaihteli suuresti eri pelastuslaitosten välillä. Kielinen halusi työssään selvittää,

mitä tavallisissa asunnoissa asuvien erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden asumisen paloturvallisuuden parantamiseksi on tehty. Lainsäädännöllisten muutosten kautta käytössä ovat itsestään sammuvat tupakat, ja uudet asunnot on varustettava sähköverkkoon kytkettävillä palovaroittimilla. Kielisen mukaan tämä työ on kuitenkin vasta alkutekijöissään valtakunnallisesti. Kielinen kannustaa Kumppanuusverkostoa ottamaan kantaa asumisen paloturvallisuustoimenpiteiden toteuttamisiin, jotta palokuolemien määrä saataisiin pienemmäksi. (Kielinen 2013.)

Kari Kummunsalo on tehnyt vuonna 2014 opinnäytetyön ”Toiminnallinen opinnäytetyö: Ohje asuntojen palo- ja onnettomuusriskien ilmoittamisesta”. Työssä käsitellään, millaisista asioista tulisi tehdä ilmoitus ja miten ilmoitus tehdään. Työssä on liitteenä kirjallinen ohje pelastuslain 379/2011 42 § mukaiseen palo- ja onnettomuusriskin ilmoittamiseen.

Lassi Kylälampi ja Severi Uurasmaa ovat tehneet vuonna 2017 opinnäytetyön ”Palonvaarojen ja muiden onnettomuusriskien tunnistaminen osana asumisen turvallisuutta”. Työssä käsitellään pelastuslain 379/2011 42§ ilmoitusvelvollisuutta. Pirkanmaan pelastuslaitos tilasi työn, jossa on PowerPoint-kouluttajan taustamateriaali ja PowerPoint-nauhoitus ilmoitusvelvollisuudesta. Työssä tehtiin myös opas ilmoitusvelvollisille, siihen on koottu asiat, joista ilmoitusvelvollisen tulee tehdä ilmoitus alueen pelastusviranomaiselle.

Mirka Pitkänen on tehnyt vuonna 2017 opinnäytetyön ”Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin asiantuntijoiden näkemykset kotona-asuvien ikääntyneiden palvelutarpeista”. Työssä käsitellään ikäihmisten kotona asumisen ongelmia ja palvelun tarpeita. Yhtenä osa-alueena opinnäytetyössä oli kotona asuvien yli 75-vuotiaiden ikäihmisten turvallisuus. Pitkänen on tehnyt haastattelun, jonka perusteella on saanut seuraavia vastauksia:

- Ikäihmiset tuntevat turvattomuudentunnetta, erityisesti yksinäisyyden vuoksi.
- Säännölliset käynnit ikäihmisen luona vähensivät turvattomuudentunnetta.
- Haastateltavat kokivat liesivahdin hyvänä keinona ehkäistä tulipaloja ja se vähensi myös omaisten huolta.
- Kaikilla ikäihmisillä ei ole auttavia omaisia.

Tutkimuksen tuloksissa kerrottiin, että ikäihmiset tarvitsevat uutta teknologiaa ja apuvälineitä pystyäkseen asumaan kotona mahdollisimman pitkään. Tärkeimpänä pidettiin, että niitä opetetaan myös käyttämään. Ikäihmiset suhtautuivat paremmalla asenteella turvallisuuteen liittyviin asioihin, kun ne oli perusteltu ja opetettu. (Pitkänen 2017.)

3 TILASTOJA IKÄIHMISTEN TURVALLISUUDESTA SUOMESSA

Tämän opinnäytetyön tärkeänä osana ovat tilastot Pelastuslaitosten onnettomuustilasto Prontosta, josta löytyy monipuolista tietoa tulipaloista, niiden syistä ja aiheuttajista. Seuraavaksi esitelen tilastoja, jotka kertovat ikäihmisten turvallisuudesta. Kuvaajia lukiessa tulee kiinnittää huomiota, että eri kuvaajissa on erilaiset akselivälit kuvaajan tulkitsemisen helpottamiseksi. (Tilastokeskus 2016.)

Ikäihmisten määrä

Vuonna 2016 Suomessa oli ikäihmisiä noin 20 prosenttia koko Suomen väestöstä. Tämä tarkoittaa, että joka viides suomalainen on yli 65-vuotias. Tilastokeskuksen tilastojen (2016) mukaan Suomessa oli ihmisiä vuonna 2016 seuraavasti:

miehiä yhteensä 2 712 327
 naisia yhteensä 2 790 970
 yhteensä reilu 5,5 miljoonaa

yli 65-vuotiaita naisia 649 305
 yli 65-vuotiaita miehiä 500 670
 yhteensä 1 149 975 eli noin 1,1 miljoonaa.

Tilastokeskus on tutkinut, kuinka paljon ihmisiä on Suomessa tulevaisuudessa. Vuonna 2030 Suomessa on ikäihmisiä noin 26 prosenttia koko Suomen väestöstä, mikä tarkoittaa, että joka neljäs suomalainen on yli 65-vuotias. Tilastokeskuksen tilastojen (2016) mukaan Suomessa vuonna 2030 ihmisiä on seuraavasti:

miehiä yhteensä 2 851 978
 naisia yhteensä 2 917 054
 yhteensä 5 769 032 eli noin 5,8 miljoonaa

yli 65 vuotiaita naisia 816 259
 yli 65 vuotiaita miehiä 662 167
 yhteensä 1 478 426 eli noin 1,5 miljoonaa

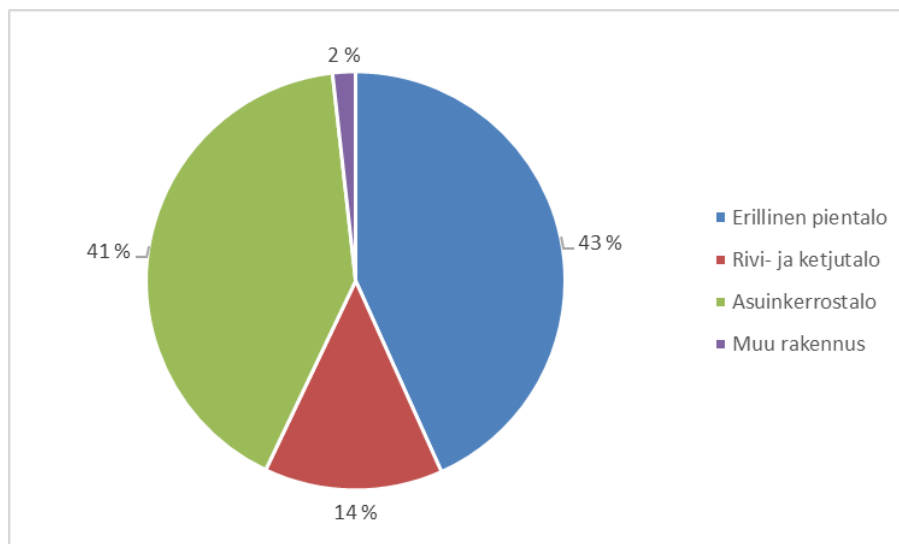
Suomi on Euroopan nopeimmin vanheneva maa, ja on arvioitu, että Suomessa vuonna 2060 on 29 prosenttia ikäihmisiä (Sisäministeriö 2017,6).

3.1 Asumismuodot

Suurin osa ikäihmisistä asuu ja haluaa asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Vuonna 2011 yli 75-vuotiaista asui kotona 89,6 prosenttia ja heistä lähes 80 prosenttia omistusasunnossa. Tällöin omakotitaloissa asui 39,1 prosenttia ja kerrostaloissa 44,5 prosenttia, loput rivitaloissa ja paritaloissa. (Ympäristöministeriö 2013, 3.)

Vastuu ja myös mahdollisuudet ikääntyneiden asumisen parantamiseen ovat pitkälti ikääntyneillä itsellään. Pääosa heistä asuu omistusasunnossa ja vastaa siten myös itse oman asumisensa parantamisesta. Valtion keinona on esimerkiksi parantaa asumista kehittämistoiminnan kautta. (Ympäristöministeriö 2013.)

Kuva 1. kertoo, kuinka omistusasuntojen asumismuodot olivat vuonna 2016 yli 65-vuotiailla. Voidaan todeta, että kerrostaloasuminen on vähentynyt ja omakotitaloasuminen on lisääntynyt.

Kuva 1. Ikäihmisten asumismuodot asumiskunnittain vuonna 2016.

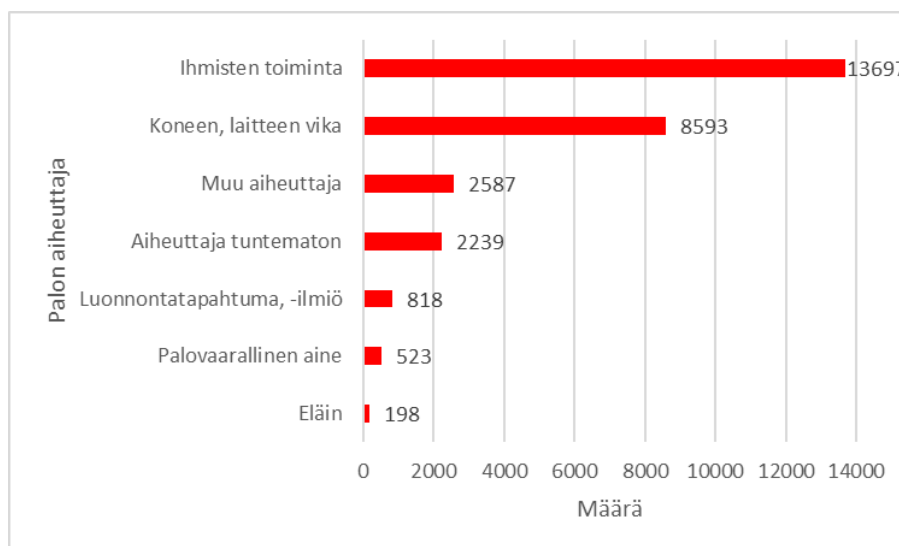
Tilastossa ei oteta kantaa, montako ihmistä asuu samassa asumiskunnassa. Asuntokunnan vanhin on kuitenkin yli 65-vuotias. (Tilastokeskus 2017.)

3.2 Tulipalojen aiheuttajat ja syttymissyyt

Tulipalojen aiheuttajat ja syttymissyyt tilastot on otettu pelastustoimen onnettomuustilastosta. Pelastustoimen Pronto-tilastojen yhtenä osana ovat toimenpideselosteet, joissa on pelastusviranomaisen arviot tulipalojen aiheuttajista ja syttymissyistä.

Rakennuspalojen aiheuttajat

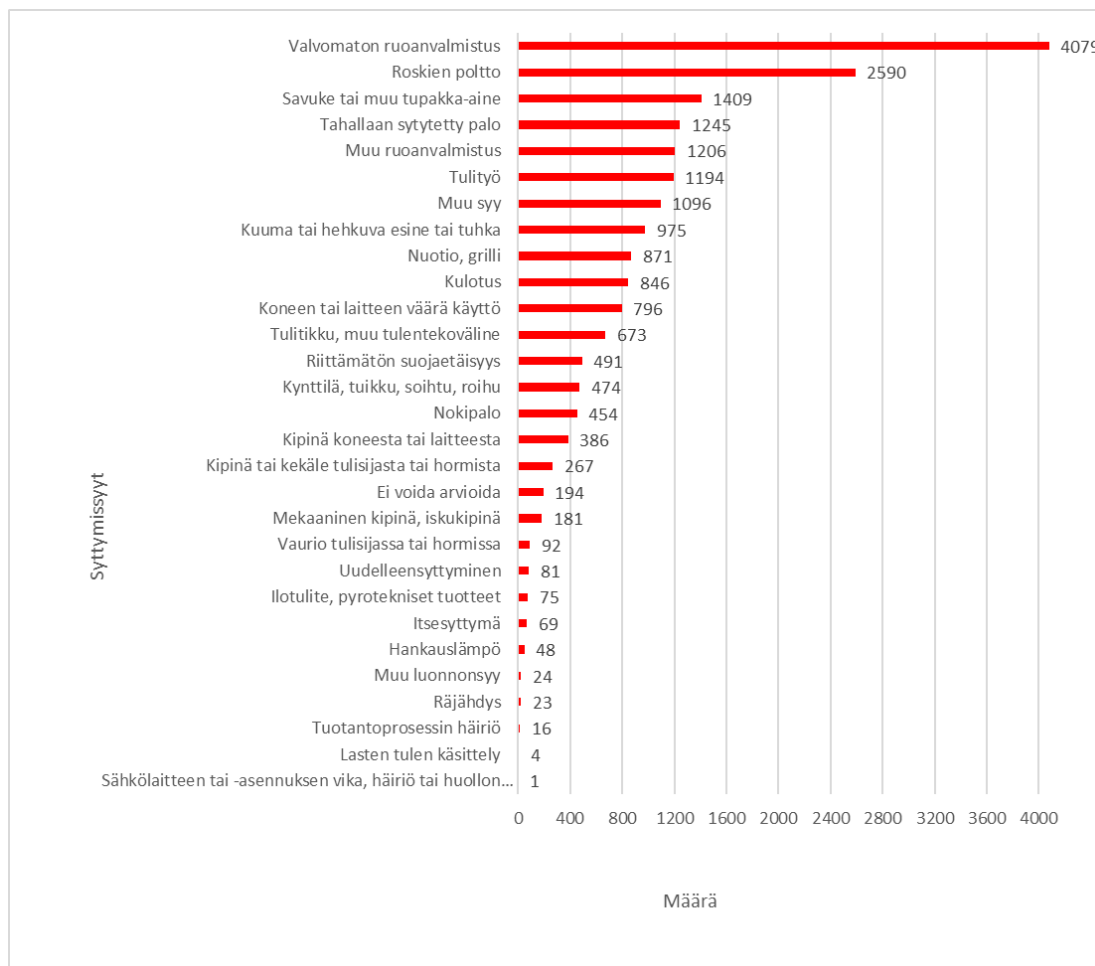
Kuva 2. kertoo, että ihmisten toiminta on suurin syy rakennuspaloihin Suomessa vuosina 2012–2016. Rakennuspaloja oli keskimäärin vuosittain 5731 kpl eli 16 rakennuspaloa joka päivä. Tulipalojen ehkäisytyössä tulisi kiinnittää eniten huomiota ihmisten toimintaan. Ihmisiä tulisi valistaa siitä, kuinka toimitaan, jotta tulipaloja ei syttyisi.

Kuva 2. Rakennuspalojen aiheuttajat vuosina 2012-2016.

Työikäisten aiheuttamien tulipalojen syytymissyyt

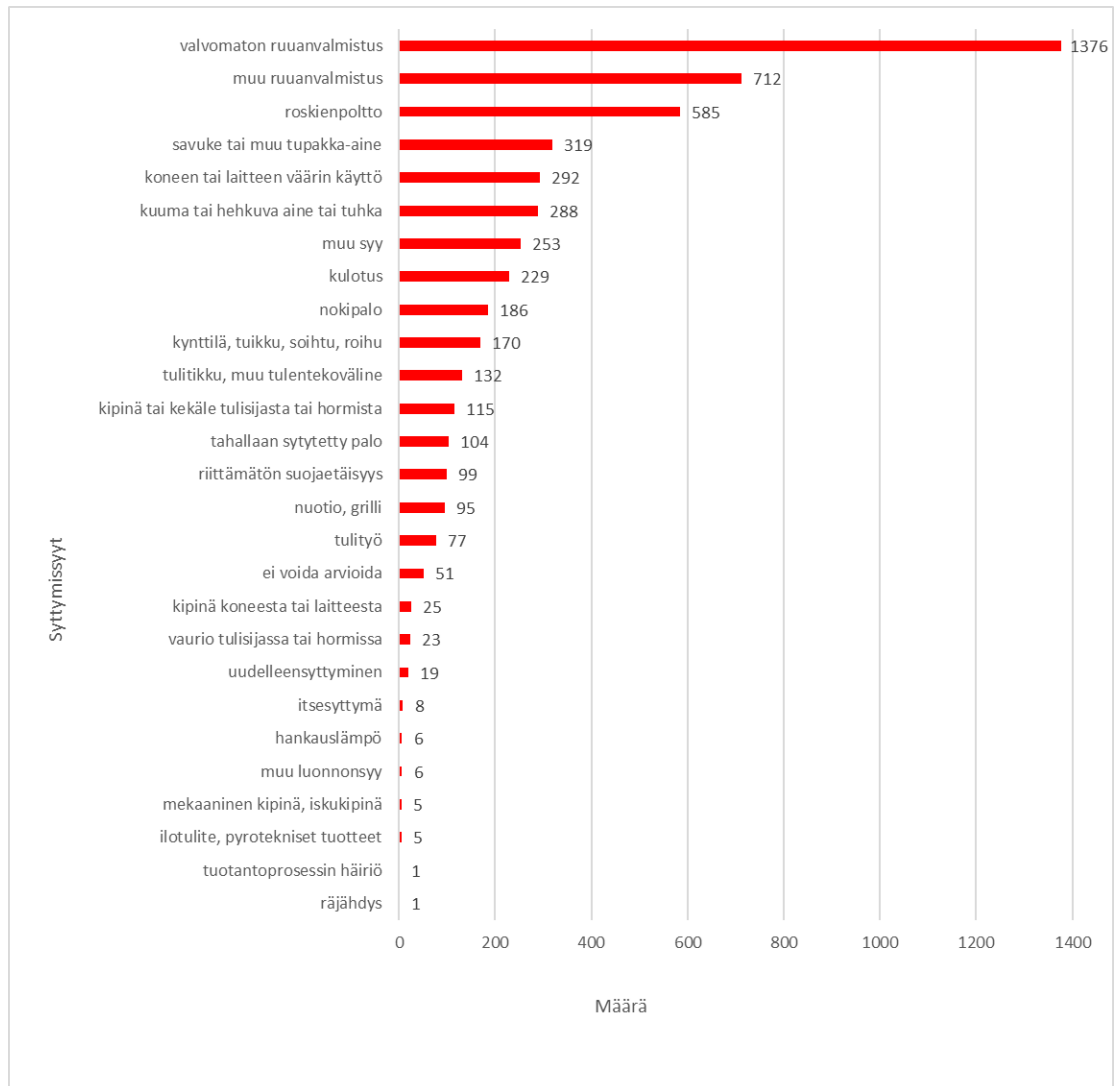
Kuva 3. on tehty vuosien 2009–2016 työikäisten aiheuttamista tulipaloista. Työikäiset aiheuttivat vuosittain keskimäärin 2483 tulipaloa, joista 24 tulipalon syytä ei voitu arvioida. Kuva 3. perusteella voidaan todeta, että ruuanvalmistus on yleisin tulipalojen syytymissyy työikäisillä. Kuvassa 3. esitellään ikäihmisten aiheuttamien tulipalojen syytymissyytä.

Kuva 3. Tulipalojen syytymissyyt työikäisillä vuosina 2009 - 2016.

Ikäihmisten aiheuttamien tulipalojen syttymissyyt

Kuva 4. on tehty vuosien 2009–2016 ikäihmisten aiheuttamista tulipaloista. Ikäihmiset aiheuttivat vuosittain keskimäärin 648 tulipaloa, joista seitsemän tulipalon syytä ei voitu arvioida. Tämä tarkoittaa, että ihmisten toiminnasta aiheutuneista tulipaloista 10 prosenttia on ikäihmisten aiheuttamia. Kuvan 4. perusteella voidaan todeta, että ruuanvalmistus on yleisin tulipalojen syttymissyy ikäihmisillä.

Kuva 4. Tulipalojen syttymissyyt ikäihmisillä vuosina 2009 - 2016.

Valvoton ruuanvalmistus aiheuttaa tulipaloista 27 prosenttia ihmisen toiminnalla aiheutuneista tulipaloista. Muu ruuanvalmistus aiheuttaa tulipaloista 13 prosenttia. Näin voidaan todeta, että ruuanvalmistus on 40 prosentilla yleisin syytymissyynä ihmisen toiminnalla aiheutuneista tulipaloista. Roskien poltto on syytymissyynä 11 prosentilla tulipaloista. Seuraavaksi yleisimmät syytymissyynät ovat savuke tai muu tupakka-aine, koneen tai laitteen väärinkäyttö ja kuuma tai hehkuva aine tai tuhka (6 prosenttia). Erityisesti edellä mainittuihin syytymissyyniin tulisi kiinnittää huomiota, kun annetaan valistusta tulipaloista.

3.3 Tapaturma- ja liikenneonnettomuudet

Seuraavaksi esittelen vertailun vuoksi tilastoa ikäihmisten tapaturma- ja liikennekuolemista.

Ikäihmisten tapaturmat

Iäkkäiden tapaturmista 80 prosenttia on kaatumisia, liukastumisia tai putoamisia.

Yli 65-vuotiaille suomalaisille sattuu vuosittain 100 000 kaatumistapaturmaa, joista valtaosa tapahtuu kotona sisällä tai kotipihassa. Joka toinen yli 85-vuotias kaatuu ainakin kerran vuodessa ja jopa puolet kaatuu toistuvasti. Lähes 25 000 kaatumistapaturmaa vaatii sairaalahoitoa. (Ikääntyneiden tapaturmat 2017; Ympäristöministeriö 2013, 3.)

Tapaturmaisesti ikäihmisiä on kuollut keskimäärin vuosittain noin 1400 ihmistä 2009–2016 vuosien aikana. Vuosien väleillä ei ollut suurta eroa. Suurin tapaturmakuolemien aiheuttama syy on kaatumiset ja liukastumiset. Miehiä on kuollut tapaturmaisesti selvästi naisia enemmän. Yli 65-vuotiaat verrattuna koko väestöön kuolinsyynä tapaturmainen kaatuminen tai putoaminen on 2011–2016 vuosina keskimäärin noin 85 prosenttia. (Tilastokeskus 2017; Sisäministeriö 2017b, 35.)

Luvut ovat isoja, minkä vuoksi ikäihmisten asumisen turvallisuuden tarkastelussa tulee kiinnittää huomiota myös tapaturmien vähentämiseen. Kaatumisen ja liukastumisen mahdollisuus vaikuttaa oleellisesti myös poistumisturvallisuuteen.

Tieliikenneonnettomuuksissa vakavasti loukkaantuneet ja kuolleet ikäihmiset

Tieliikenteessä ikäihmisiä on loukkaantunut keskimäärin 864 ihmistä vuosittain 2009–2016 vuosien aikana. Vuosien välillä ei ollut suurta eroa. Miesten ja naisten väliseen eroon ei otettu tilastossa kantaa. (Tilastokeskus 2017.)

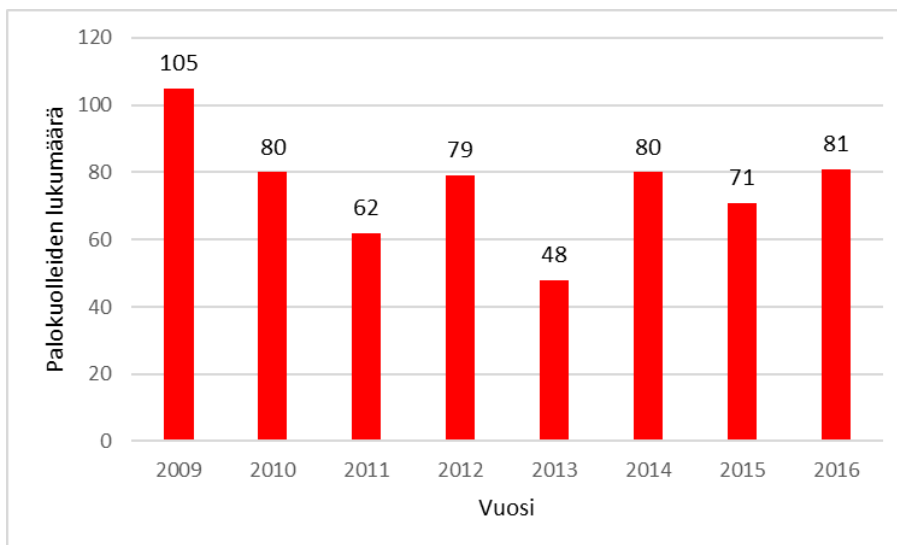
Tieliikenteessä ikäihmisiä on kuollut keskimäärin 67 ihmistä vuosittain 2009–2016 vuosien aikana. Vuosien välillä ei ollut suurta eroa. Miesten ja naisten väliseen eroon ei otettu tilastossa kantaa. (Tilastokeskus 2017.)

3.4 Palokuolemat

Palokuolemien määrä Suomessa on suhteessa muiden Länsi-Euroopan maiden palokuolemiin huomattavan suuri. Suomessa kuolee tulipaloissa suhteessa väkilukuun enemmän ihmisiä kuin muissa Pohjoismaissa. Suomessa kuolemaan johtaneiden tulipalojen menehtyneistä yli kolmannes on ikäihmisiä. Ikäihmisten määrän lisääntyessä on palokuolemien määrän ennustettu Suomessa edelleen kasvavan. (Palokuolematilastot Suomessa; Pronto 2017.)

Palokuolemista yli 90 prosenttia tapahtuu asuinympäristössä. Asumisen paloturvallisuusriskit eivät pääsääntöisesti liity itse rakennukseen, jossa palot sattuvat, vaan rakennuksessa tapahtuvaan toimintaan ja ihmisen käyttäytymiseen. Onnettomuustutkimuskeskuksen selvityksen ja palontutkinnan tulosten perusteella henkilö kuolee usein siksi, että hän ei ymmärtänyt, pystynyt tai halunnut poistua asunnosta palon syttyttyä tai tulipalo on havaittu liian myöhään, jolloin poistuminen ei ole ollut mahdollista. Erityisen suuri palokuoleman riski on siksi henkilöillä, joiden toiminta tai havainnointikyky on heikompi esimerkiksi päihteiden tai lääkkeiden vaikutuksen takia, sairauksien takia tai iän myötä heikentyneen toimintakyvyn seurauksena. (SPEK 2009, 14.)

Palokuolemat tapahtuvat useimmiten tulipalon yhteydessä välittömästi. Tavallisin tulipalon aiheuttama kuolinsyy on häikämyrkytys. (Palokuolematilastot Suomessa.) ”Palokaasu- ja häikämyrkytys on välitön kuolinsyy lähes puolella tulipalon uhreista. Keskeiset kuolleisuutta vähentävät hoitotoimet ovat nopea evakuointi, potilaan ilmaisten turvaaminen ja välitön lisähapen anto.” (Kuisma ja Salmenperä 2004.)

Kuva 5. Palokuolemat pelastuslaitoksen ensitiedon mukaan vuosina 2009 - 2016.

Kuva 5. kertoo tilastosta vuosilta 2012–2016 ensitiedon mukaan olevista palokuolemista. Vuosien välillä ei ollut merkittävää eroa. Palokuolemia on ollut vuosittain keskimäärin 76 ihmistä. Ikäihmisiä on palokuolleista keskimäärin 25 vuosittain. Ikäihmisten aiheuttamissa tulipaloissa kuolee keskimäärin 13 ihmistä vuosittain. Vuosina 2012–2016 palokuolleista miehiä oli keskimäärin vuosittain 56 ja naisia 20. Palokuolleista miehiä oli 64 prosenttia vuosina 2012–2016. (Pronto 2017.)

3.5 Ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden suunta

Tilastojen perusteella voidaan yhteenvedon todeta seuraavaa (Palokuolematilastot Suomessa; Pronto 2017; Sisäministeriö 2017b; SPEK 2009; Tilastokeskus 2016; Tilastokeskus 2017; Ympäristöministeriö 2013.):

- Ikäihmisten osuus koko väestöstä kasvaa koko ajan.
- Asumismuotona ikäihmisillä on yleensä omistusasunto, joka on omakotitalo tai kerrostalohuoneisto.
- Rakennuspalot syttyvät usein ihmisen toiminnasta.
- Syttymissyynä on ruuanvalmistus, erityisesti valvomaton ruuanvalmistus
- Suomessa kuolemaan johtaneiden tulipalojen menehtyneistä yli kolmannes on ikäihmisiä.

- Ikäihmisille sattuu paljon kuolemaan johtaneita ja muita tapaturmia, joista suurin osa tapahtuu kotona ja seuraukset ovat vakavia.

Ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuteen tulee kiinnittää erityisen paljon huomiota nyt ja tulevaisuudessa. Ikäihmisten asuinympäristön paloturvallisuuden parantaminen edellyttää ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä.

4 TAVOITTEENA IKÄIHMISTEN KOTONA ASUMISEN TURVALLISUUDEN KEHITTÄMINEN

4.1 Kumppanuusverkosto

Kumppanuusverkosto on pelastuslaitosten 2007 vuonna perustama verkosto, jonka tavoitteena on palvelujen kehittäminen, ja verkosto toimii pelastuslaitosten yhteistyöalustana. Yhteistyöllä pyritään kehittämään pelastuslaitosten kykyä tuottaa palveluita muuttuvassa toimintaympäristössä. Tavoitteena on, että pelastuslaitosten tuottamat palvelut kansalaisille ovat laadukkaita, tehokkaita ja perustuvat yhdenmukaiseen tulkintaan voimassa olevista säädöksistä ja määräyksistä. (Kumppanuusverkosto 2017.)

Kumppanuusverkostoa johtaa Pelastusjohtajien hallitus. Verkosto on jaettu neljään palvelualueeseen: turvallisuuspalvelut, pelastustoimintapalvelut, tukipalvelut ja ensihoitopalvelut. Jokaisella palvelualueella on omat työryhmät. Palvelualueille on määritetty kärkihankkeita, ja turvallisuuspalveluiden vuosien 2016 - 2018 yksi kärkihankkeista on ikäihmisten kotona asumisen turvallisuus. (Kumppanuusverkosto 2017.)

4.2 IKAT-hanke

Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto näki tarpeen työkaluille, joilla parannetaan ikäihmisten asumisen turvallisuutta. Kumppanuusverkosto on parantanut ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta IKAT-kärkihankkeen avulla. Kumppanuusverkosto määritteli perustettavan IKAT-työryhmän tavoitteiksi seuraavat asiat:

1. valtakunnallisesti yhtenäisten riskiarviointikriteerien luominen arvioitaessa ikäihmisten kotona asumisen edellytyksiä ja turvallisuutta
2. valtakunnallisesti yhtenäisen toimintamallin luominen viranomaisyhteistyön toteuttamiseksi arvioitaessa ikäihmisten kotona asumisen edellytyksiä päätösten perusteiksi.

IKAT-hankkeen työryhmä:

Palotarkastusinsinööri Tytti Oksanen, Pirkanmaan pelastuslaitos

Valmiusmestari Tiina Kielinen, Satakunnan pelastuslaitos
 Johtava turvallisuuskouluttaja Ansa Komi, Etelä-Karjalan pelastuslaitos
 Turvallisuuskouluttaja Vesa Kultanen, Etelä-Karjalan pelastuslaitos
 Riskienhallintapäällikkö Tommi Mukkala, Pohjois-Karjalan pelastuslaitos
 Vanhempi opettaja Jani Jämsä, Pelastusopisto

Työryhmä on laatinut toimintamallit ”Omaishoitokotien paloturvallisuus” ja ”Perhe-
 kotien paloturvallisuus” sekä toimintaperusteiselle että ammattimaiselle perhehoidol-
 le. Toimintamallit on otettu käyttöön syyskuussa 2017. Tämä opinnäytetyö on osa
 hankkeen työkaluja, joilla parannetaan ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta.
 Työ valmistuu keväällä 2018.

4.3 Muut hankkeet ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden parantamiseksi

PaloRAI-tutkimushankkeessa tavoitteena oli luoda luokitus, jonka avulla kotona asu-
 vien ikäihmisten toimintakykyä voidaan arvioida luotettavasti palo- ja poistumistur-
 vallisuuden näkökulmasta. Hankkeessa kehitettiin ikäihmisten paloturvallisuuden ar-
 viointia ja välineistöä sekä uusia yhteisiä toimintatapoja ikääntyneiden turvallisen
 kotona asumisen varmistamiseksi. PaloRAI-hankkeessa on Pirkanmaalla pilotoitu
 kotihoidon RAI-järjestelmän kriteereiden pohjalta tehty mittari (EVAC-mittari), joka
 on luotu paloturvallisuuden huomioimiseksi. Kansainvälinen kotihoidon RAI-
 arviointijärjestelmä on suunniteltu hoidettavan henkilön toimintakyvyn arviointiin.
 (PaloRAI ja EVAC-mittari 2017; Sisäministeriö 2017b.)

EVAC-mittaria lähdettiin PaloRAI-hankkeen päättymisen jälkeen testaamaan ja kehit-
 tämään Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston turvallisuuspalveluiden alaisessa jat-
 kohankkeessa: EVAC-mittari – RAI-arviointimenetelmän työkalu asiakkaiden pois-
 tumisturvallisuuden arviointiin. Hanketta rahoittaa Palosuojelurahasto, ja hanke päät-
 tyy joulukuussa 2018. IKAT-työryhmä ehdottaa, että EVAC-mittari otettaisiin käyt-
 töön kunnissa ikäihmisten kotona asumisen riskiarviointikriteeriksi mittarin testaami-
 sen jälkeen. (Sisäministeriö 2017b.)

Jani Kanervan Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen sähköpostin (8.5.2017) ja ”Turvalli-
 suus osana uutta hyvinvointilainsäädäntöä ” mukaan *Kotona Asumisen Turvallisuus*
KAT-hankkeet ovat Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen (EKPela) ja Etelä-Karjalan sosi-

aali- ja terveyspiirin (Eksote) yhteistyössä tehtävät hankkeet, joiden tavoitteena on parantaa kotona asumisen turvallisuutta Etelä-Karjalan alueella. Yhteistyö aloitettiin 2014.

- Eksoten visio – Toimintakykyisenä kotona.
- Eksoten strategian tavoite 2040 → laitoshoidon prosentti on 0.
- Pelastuslaitoksen tavoitteena on parantaa turvallisuutta ja vähentää onnettomuuksia.
- Pyritään parantamaan yhteistyötä eri viranomaisten sekä kolmannen sektorin välillä.

KAT1-hanke 2016

Tavoitteena on tunnistaa riskejä ja tehdä asumisturvallisuuskortti riskiperusteisesti. Painopisteenä on riskien havainnoinnin ja tunnistamisen kehittäminen. Asumiskorttia testataan neljässä testiryhmässä. Hankkeeseen on liitetty kaksi opinnäytetyötä ”Järjestöjen hyödyntäminen KAT-kokonaisuudessa” ja ”Asumisturvallisuuskortin käyttökokemukset”.

KAT2-hanke 2017-2018

Tavoitteena on toimijaverkoston määrittely ja rakentaminen, riskitiedon käsittelymallin luominen ja asumiskortin sähköistäminen. Integroidaan osaksi Eksoten palvelujärjestelmää ja sitä kautta saadaan tietoa pelastuslaitokselle heidän toimintaa tukemaan. Asumiskortti tulee viranomaiskäyttöön ja myöhemmin asukkaiden käyttöön. Hankekumppanit ovat Eksote, Saimia ja EKPela.

KAT3- hanke 2017-2019

Tavoitteena on kotona asumisen riskien muodostuksen analysointi ja riskien ennaltaehkäisevän yhteistoimintamallin kehittäminen sekä yhteistoimintamallin kiinnittäminen verkostonstrategialle ydin organisaatioiden toimintaan. Hankekumppanit ovat Eksote, LUT ja EKPela.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEKin *Osallistava turvallisuus erityisryhmille (OTE) -projektissa* 2017–2019 parannetaan kotona ja tuetun kotona asumisen piirissä olevien muistisairaiden, omaishoitajien ja heidän hoidettaviensa sekä ikääntyneiden

turvallisuutta. Projektin tavoitteena on luoda erityisryhmien tueksi uusi turvallisuus-koulutusmalli ja lisätä kotona asuvien ikääntyneiden tietoutta kotitapaturmien ehkäisystä. Painopisteenä on asukkaiden turvallisuuden tunteen lisääminen osallisuutta ja oman elämän hallintaa vahvistaen. (Sisäministeriö 2017b.)

Tuottamukselliset eli huolimattoman ja varomattoman toiminnan aiheuttamat palot ovat suuri osa kaikista ihmisen aiheuttamista paloista. *Tuottamukselliset tulipalot*-tutkimuksessa tarkastellaan tuottamuksellisten palojen laatua ja erityispiirteitä suhteessa muihin ihmisen toiminnasta alkaneisiin paloihin. Tavoitteena on kehittää esimerkiksi palo-onnettomuuksien ennaltaehkäisykeinoja. Tutkimuksen ohessa pilotoidaan myös kehittämishanke Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen alueella. Sen lähtökohdiksi asettuvat pelastuslain (379/2011) 41 § ja 42 §. Tavoitteena on toimivan ilmoituskäytännön luominen pelastusviranomaisilta poliisille tuottamuksellisissa ja tahallisisissa paloissa. Toisena tavoitteena on paloriskikohteiden tunnistamista ja niihin puuttumista pelastus, poliisi, sosiaali- ja terveydenhoitoalan moniviranomaisyhteistyössä. (Pelastusopisto 2017.) Pidin kokouksen tutkija Päivi Mäkelän kanssa, ja keskustelimme tutkimuksensa materiaalin hyödyntämisestä opinnäytetyössäni.

Osallistuin opinnäytetyön aikana seuraavien hankkeiden kokouksiin:

- Ikäihmisten kotona asumisen turvallisuus IKAT-hanke (syksy 2016-kevät 2018)
- Kotona asumisen turvallisuus KAT3- hanke (7.12.2017 ja 13.3.2018)
- Tuottamukselliset tulipalot -hanke (28.9.2017).

4.4 Tulevia hankkeita

Aiemmin mainitun mukaisesti meneillään on hankkeita ja tutkimuksia, joilla parannetaan ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta. Seuraavilla hankkeilla on tarkoitus kehittää ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta jatkossa:

- Etelä-Karjalassa Eksoten tavoite on ”kaikki asuu kotona 2040 turvallisesti.” Eksote ja Etelä-Karjalan pelastuslaitos jatkavat kotona asumisen turvallisuuden kehittämistä.
- KAT4 ja KAT5 hankkeet ovat jo suunnitelmassa seuraavin tavoittein:

KAT4: Riskejä ennaltaehkäisevän viestinnän mallintaminen KAT-viitekehykseen

KAT5: Rakennetun ympäristön ja rakennusten turvallisuus KAT-viitekehyksessä.

- Myös KAT3-hankkeen yhteydessä Mira Huhtisen ja Satu Saarelan tekemä opinnäytetyö ”Ikäihmiset turvallisesti kotona -Työntekijöiden käyttökokemuksia asumisturvallisuustestistä” valmistuu keväällä 2018. Opinnäytetyössä on testattu KAT1-hankkeessa kehitettyä tarkastuslistaa ja sen käytettävyyttä.
- Riskienhallintapäällikön Tommi Mikkalan sähköpostin (15.3.2018) mukaan ollaan kokoamassa ”paloriski-ilmoitukset ja viranomaisyhteistyön kehittäminen -hanke 1.4.2018-31.12.2018”. Hankkeen tavoitteena on saada yhtenäinen toimintamalli paloriskien arvioinnissa ja ilmoittamisessa pelastuslaitoksille.

5 PELASTUSLAITOS OSANA IKÄIHMISTEN KOTONA ASUMISEN TURVALLISUUDEN KEHITTÄMISTÄ

5.1 Pelastuslaitosten toimintamallit

Pelastuslaitoksen riskienhallinta- tai pelastuspäälliköille lähetettiin sähköposti 18.4.2017 (LIITE 1), jonka tarkoituksena oli saada yhteinen käsitys siitä, mitä on tehty ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden parantamiseksi. Pelastuslaitoksilta pyydettiin materiaalia ja tietoa erilaisista käytännöistä, miten otetaan huomioon ikäihmisten kotona asumisen turvallisuus, esimerkiksi tarkistuslistoja, ohjeistuksia, koulutuksia jne.

Kaikki 22 pelastuslaitosta vastasivat kyselyyn. Kysymyksiin vastanneet olivat esimerkiksi riskienhallintapäälliköitä, palotarkastajia, pelastuspäälliköitä ja paloinsinöörejä. Pelastuslaitosten välillä oli suuria eroja, miten ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta on pyritty parantamaan. Neljä pelastuslaitosta kertoi, ettei niillä ole minkäänlaisia toimia ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden parantamiseksi. Kaksi pelastuslaitosta mainitsi, että resurssien vähyyden vuoksi niillä ei ole toimia ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuteen. Neljä pelastuslaitosta mainitsi odottavansa tämän opin näytetyön materiaaleja.

Koulutuksella oli pyritty parantamaan ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta. Koulutusta pidettiin eniten kotihoitajille, joille 12 pelastuslaitosta kertoi antavansa koulutusta. Koulutusta pidettiin myös pelastuslaitoksissa vaihtelevasti esimerkiksi perhehoitajille, omaishoitajille, ensihoitajille ja yhteistyökumppaneille. Kolme pelastuslaitosta mainitsi käyttävänsä Pirkanmaan pelastuslaitoksen materiaaleja ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden parantamiseksi.

Kolme pelastuslaitosta oli osallistunut erilaisiin hankkeisiin ja kampanjoihin, joissa parannettiin ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta esimerkiksi PaloRAI ja tapaturmien ehkäisy kampanja 2009–2015. Yhdeksän pelastuslaitosta oli antanut koulutusta ikäihmisille. Näitä tilaisuuksia olivat esimerkiksi koulutukset ikäihmisten yhdistyksille ja ikäihmisten messuihin osallistuminen. Tilaisuuksissa on jaettu erilaisia asumis-

turvallisuuteen liittyviä oppaita ja ikäihmisille tarkoitettuja asumisturvallisuuden tarkastuslistoja.

Kaksi pelastuslaitosta kertoi ottaneensa kantaa myös senioriasuntojen suunnitteluun tai antaneet asennus- ja turvallisuuspalveluita. Kaksi pelastuslaitosta kertoi, että niillä on käytössä paloriskien ilmoittamisjärjestelmä, jonka ilmoitusten perusteella puututaan ikäihmisten asuntojen paloriskeihin. 16 pelastuslaitosta mainitsi, että on tehnyt yhteistyötä esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimen kanssa ikäihmisten turvallisuuden parantamiseksi.

5.2 Viranomaisten yhteistyö

Viranomaisten yhteistyötä voitaisiin toteuttaa vastavuoroisella koulutuksella. Esimerkiksi pelastuslaitoksen asiantuntijat voivat kouluttaa muita viranomaisia havaitsemaan asumisen paloturvallisuusriskejä. Vastaavasti sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat voivat kouluttaa muita viranomaisia asiakkaan toimintakykyyn liittyvissä asioissa. (SPEK 2007, 25.)

Edellä mainittujen asioiden perusteella voidaan todeta, että ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden haasteita on tunnistettu. Haasteisiin on alettu konkreettisesti vastata esimerkiksi erilaisten koulutusten ja hankkeiden avulla. Yhteistyö eri viranomaisten välillä on yleistynyt, ja hankkeissa on mukana monia eri viranomaisia. Keskeisinä viranomaisina ovat sosiaali- ja terveysviranomaiset, pelastusviranomaiset ja poliisi.

6 TARKASTUSLISTA JA OPPAAN TUOTTAMINEN

6.1 Opinnäytetyön tekeminen

Keväällä 2016 otin yhteyttä vanhempi opettaja Jani Jämsään ja kyselin, voisinko jatkaa edellistä ammattikoulun opinnäytetyötäni ammattikorkeakoulutasoiseksi opinnäytetyöksi. Aiemmin aiheena oli ollut ikäihmisten kodin paloturvallisuus. Jämsä oli sitä mieltä, että aihe olisi ajankohtainen. Syksyllä Jämsä kysyi minulta, haluaisinko tulla Kumppanuusverkon alaiseen, ikäihmisten asumisen turvallisuutta käsittelevään hankkeeseen mukaan tekemään opinnäytetyötä. Mielestäni ajatus oli hyvä. Marraskuussa sovimme IKAT-hankkeen kanssa yhteistyöstä, ja aihe hyväksyttiin Pelastusopiston Jorivan palaverissa.

Joulukuun IKAT-hankkeen kokouksessa mietimme rooliani hankkeen tavoitteisiin nähden. Sovimme, että alan tekemään työkalua, jolla voitaisiin parantaa ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta. Työkaluksi valittiin tarkastuslista, ja sitä selventämään tulisi tehdä opas. 2017 vuoden alussa tein aiheanalyysin ja sain materiaalin IKAT-työryhmältä.

Maaliskuun alussa suunnittelin opinnäytetyölle aikataulun yhteistyössä IKAT-työryhmän kanssa. Huhtikuun alussa tein tutkimussuunnitelman, ja sitä käsiteltiin IKAT-hankkeen kokouksessa. Suunnitelmassa käsiteltiin opinnäytetyölle keskeisiä asioita, kuten siitä, mitä materiaalia aion työssä käyttää, työn aikataulu ja aiheen rajaus sekä työn tavoitteet. Huhtikuun lopussa määritettiin teoriaosuuden sisältö. Esitteilin tutkimussuunnitelman Pelastusopiston opinnäytetyöseminaarissa. Pelastuslaitoksilta pyydettiin materiaalia ja ohjeistusta siitä, miten pelastuslaitoksilla on toimittu ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden kehittämiseksi.

Kesäkuussa hankin tietoa tilastoja varten ja tein kuvaajia tilastoista. Elokuussa IKAT-hankkeen kokouksessa käytiin läpi teoriaosuuden suunnitelmaa. Suunnitelmassa olin miettinyt, mitä asioita olisi hyvä käsitellä opinnäytetyön teoriaosuudessa. Syyskuussa jatkoin tilastoja tekemistä. Pyysin apua tilastojen tekemiseen sähköpostilla Pelastusopiston tutkija Johannes Ketolalta. Kuun lopussa olin tuottamukselliset tulipalot -hankkeen tutkija Päivi Mäkelän kanssa palaverissa, jossa mietimme, miten voisimme

hyödyntää toisiamme omissa töissämme. Hankkeen tuloksia läpikäydessäni tulin tulokseen, etten hyödynnä hankkeen tuloksia. En löytänyt niistä asioita, jotka toisivat oleellisesti lisäarvoa työlleni.

Lokakuussa Spekin Osallistava Turvallisuus Erityisryhmille (OTE) 2017–2019 -hankkeesta otettiin yhteyttä mahdollisesta yhteistyöstä. Yhteyshenkilö vaihtui, jonka jälkeen hankkeesta ei kuulunut sen enempää. Marraskuussa olin yhteydessä Tilastokeskukseen ja Väestörekisterikeskukseen, joista sain lisää tilastoja. Tapasimme tutkimusjohtaja Esa Kokin kanssa, ja hän auttoi minua tilastojen tulkitsemisessä ja analysoimaan niitä kriittisesti. Joulukuussa olin Kotona Asumisen Turvallisuus KAT3 -hankkeen kanssa kokouksessa, jossa sovimme yhteistyöstä. IKAT-hankkeen työryhmä sai ensimmäisen version tarkastuslistasta ja oppaasta.

Tammikuussa 2018 IKAT-hankkeen kokouksessa kävimme läpi korjattua tarkistuslistaa ja opasta. Kävimme Tiina Kielisen kanssa läpi tarkastuslistan ja oppaan kieliasua. Sain loput vastaukset pelastuslaitoksen nykytilasta. Helmikuun alussa tarkastuslista ja opas olivat valmiita. Tarkastuslistan ja oppaan testikäyttö toteutettiin helmikuun lopussa kahdeksassa eri kohteessa. Hain tutkimusluvan Eksotelta ja sain KAT3-hankkeen tarkastuslistan vertailtavaksi omaan tarkastuslistaani. Maaliskuussa vertailin tarkastuslistaa KAT3-hankkeen tarkastuslistaan. Korjasin tarkastuslistaa ja opasta testausryhmän palautteen mukaisesti. Tein raporttiosuuden opinnäytetyöstä valmiiksi ja hyväksytin sen IKAT-työryhmällä.

Pidimme yhteensä lähes parikymmentä kokousta IKAT-hankkeen kanssa. Ennen hankkeen kokouksia lähetin tuotokseni työryhmälle arvioitavaksi. Osallistuin heidän kokouksiinsa ja niissä käsiteltiin aina opinnäytetyötäni. Pidin Excel-taulukkoa siitä mitä olen tehnyt, jotta opinnäytetyön raportti kirjoittaminen olisi helpompaa. Pitkän ajan kuluessa tehdyn työn raportista jää helposti pois tärkeitä asioita, koska ei muista, että niitä on tehnyt.

6.2 Tarkastuslistan ja oppaan materiaali

Tarkastuslistan ja oppaan pohjamateriaalina toimi aiemmin opinnäytetyönäni tekemä kodin tarkastuslista ja opas. Materiaalin keräys alkoi voimassa olevan lainsäädäntöön tutustumisella. Sain IKAT-hankkeen työryhmältä luettelon erilaisista aiheen liittyvistä laista ja työryhmän käyttämistä materiaaleista. Keskeisimpinä lakeina olivat pelastuslaki 379/2011 ja laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalviteista 980/2012. Tutustuin myös meneillä oleviin hankkeisiin ja tutkin niissä käytettyjä materiaaleja. Luin ikäihmisten turvallisuuteen liittyä oppaita ja opinnäytetöitä, joista sain hyviä lähdemateriaaleja luettavaksi.

Kävin läpi myös Pronton tilastoja, jotka osoittautuivat tärkeimmiksi lähteiksi. Kävin pelastuslaitoksen materiaaleja läpi sitä mukaan, kun niitä sähköpostiin tuli. Ensimmäiset tulivat huhtikuussa 2017 ja viimeisimmät helmikuussa 2018. IKAT-hankkeen työryhmän ja testaaajien kommentit ovat myös tämän tarkastuslistan ja oppaan keskeistä osaa materiaalista. Kaikki tarkastuslistaan ja oppaaseen käytetyt lähdemateriaalit löytyvät lähteistä.

6.3 Tarkastuslistan ja oppaan tekeminen

Tarkastuslistan ja oppaan pohjaksi otin aiemmin opinnäytetyönäni tekemäni tarkastuslistan ja oppaan. Aluksi vertasin tarkastuslistaa voimassaoleviin lakeihin, jotka koskivat ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta. Sen jälkeen kävin pelastuslaitosten lähettämät materiaalit läpi. Eniten tarkastuslistaan vaikuttavat syttymissyyt-tilastot. Niissä oli eniten tietoa siitä, miten tulipaloja syttyy Suomessa. Suurin osa syttymissyistä oli huomioita aiemmin tekemässäni tarkastuslistassa. Otin tarkastuslistassa ja oppaassa huomioon myös tapaturmatilastot. Etsin myös internetistä erilaisia kodin asumisturvallisuuteen liittyviä materiaaleja. Muokkasin tarkastuslistaa ja opasta edellä mainittujen materiaalien mukaisesti.

Vertasin tarkastuslistaa myös Lassi Kylälammen ja Severi Uurasmaan tekemään opinnäytetyön koulutusmateriaaliin, jonka pohjautuu Pientalojen palotarkastusoppaaseen (Jämsä 2006) sekä Pirkanmaan pelastuslaitoksen paloturvallisuusoppaisiin. Sain kou-

lutusmateriaalista muutamia ideoita tarkastuslistaani. Asioita oli kuitenkin sivuttu jo IKAT-hankkeen kokouksissa.

Käsittelimme hankkeen kokouksessa tarkastuslistaa ja opasta. Tarkastuslistaan lisättiin muutamia kysymyksiä ja jaettiin sitä pienempiin osiin. Oppaasta haluttiin asiakasystävällisempi, minkä jälkeen sitä muutettiin. Korjasin tarkastuslistan ja oppaan, minkä jälkeen se hyväksyttiin IKAT-hankkeen kokouksessa. Helmikuun alussa tarkastuslista ja opas olivat valmiita. Kävimme Tiina Kielisen kanssa läpi tarkastuslistan ja oppaan kieliasua.

Tarkastuslistaa ja opasta testattiin helmikuun lopussa kahdeksassa eri kohteessa. Testauksesta on kerrottu lisää seuraavassa ”Tarkastuslista ja opas” kappaleessa. Vertasin tarkastuslistaani myös KAT3-hankeen tarkastuslistaan, suuria eroja ei niiden välillä ollut. Lopuksi korjasin tarkastuslistaa testaajien ja IKAT-työryhmän kehitysehdotusten mukaisesti.

7 TARKASTUSLISTA JA OPAS

7.1 Tarkastuslista ja sen käyttö

Tarkastuslista ja opas ovat tehty ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden kehittämiseksi. Tarkastuslista painottuu palo- ja poistumisturvallisuuteen, mutta siinä on otettu huomioon myös tapaturmien ennalta ehkäiseminen. Liitteenä (LIITE 2) ovat tarkastuslistan ja oppaan käyttöohjeet. Tarkoituksena on, että ikäihmisen toimintakyky kotona asumiseen on arvioitu jo muulla keinoin.

Tarkastuslistassa ja oppaassa on otettu huomioon voimassa oleva lainsäädäntö ja tilastot, jotka kertovat ikäihmisten kotona asumisen turvallisuudesta. Tarkastuslistan ja oppaan kokoamisessa on käytetty apuna IKAT-työryhmän ja muiden asiantuntijoiden apua. (LIITE 3 ja LIITE 4.)

Tavoitteena on tarkastuslista, joka jalkautetaan ikäihmisille, jotta he voivat itse tai heidän omaisensa tarkastaa kodin turvallisuustasonsa tietyin väliajoin. Tätä kautta myös ikäihmisen omaiset olisivat tietoisia siitä, millä tasolla ikäihmisten kodin turvallisuus on. Työn ideana on, että sitä käyttäisi myös juuri eläköityneet ihmiset ja näin voitaisiin seurata, kuinka turvallisuuden taso muuttuu ihmisen ikääntyessä. Tarkastuslistan on tarkoitus tulla valtakunnallisesti käyttöön. Tarkastuslistasta voisi tehdä mobiiliversion, joka varmasti kasvattaisi sen käyttäjien määrää helppoutensa vuoksi.

7.2 Tarkastuslistan testaus

Testaukseen valitsin ystäväni isovanhempia. Halusin valita tarkoituksella tekijäksi alan ulkopuolisia henkilöitä, mutta myös henkilöitä, jotka tekevät tarkastuksen huolellisesti. Näin testauksesta on eniten hyötyä. Halusin testattavien olevan eri-ikäisiä miehiä ja naisia. Tarkastuksiin osallistui ikäihminen itse ja seurana omaisensa. Seurasin yhden tarkastuksen.

Ohjeistin testajia sähköpostilla ja puhelimesta. Kirjoitin myöhemmin heidän kysymystensä perusteella lyhyen ja ytimekkään ohjeistuksen.

Tarkastuslistaa testattiin seuraavanlaisissa kodeissa (Asumismuoto, paikkakunta, ikäihminen, tarkastuksen tekijä):

- kerrostalo, Oulu, nainen 78 vuotta ja mies 82 vuotta, omainen ja asukkaat
- omakotitalo kaupunki, Oulu, nainen 85 vuotta, omainen ja asukas
- omakotitalo maalla, Oulu, nainen 80 vuotta, omainen ja asukas
- kerrostalo, Oulu, nainen 70 vuotta, omainen ja asukas
- omakotitalo maalla, Kuortane, 85 vuotta, omainen ja asukas
- palvelutalo, Oulu, nainen, 86 vuotta, omainen, asukas ja Outi Salo
- rivitalo, Oulu, nainen 75 vuotta ja mies 79 vuotta, omainen ja asukas
- rivitalo, Muhos, nainen 86 vuotta, omainen ja asukas.

Yhteenvedon tarkastuslistan testauksesta:

”Kysymykset sekä opas olivat hyvin ymmärrettävissä. Monipuolinen listaus, pistää miettimään paloturvallisuuden kannalta parannettavia asioita.” kommentoi yksi testaa-
jista. Jokainen testaja oli sitä mieltä, että tarkastuslistan kysymykset olivat helposti
ymmärrettäviä ja opas avasin hyvin kysymysten tarkoitusta. Tarkastuslistassa luki
selkeästi, mistä oppaan kohdasta saa lisätietoa, ja siinä kerrottiin, miten asioiden tulisi
olla. Oppaan kohdat on eritelty järkevästi ja ytimekkäästi. Kaikissa tarkastuksissa oli
myös ikäihminen itse mukana, ja he myös kokivat asiat ymmärrettävinä.

Muita huomiota testaa-
jien palautteesta:

- ”Ei-ammattilaiselle” opas oli hyvin toimiva.
- Varmasti sisälsi juurikin ne keskeisimmät asiat, jotka vaikuttavat paloturvalli-
suuteen.
- Löytyi monta asiaa mihin pitäisi mummojen ja pappojen asunnoissa kiinnittää
vielä huomiota.
- Paperilla täytettynä oli helppo käyttää.
- Usein ohjeistukset ovat pitkiä ja monimutkaisia, jonka vuoksi epäselviä, mutta
tämä ei ollut.

Kehitysehdotukset testaajien palautteesta:

- Oppaan numeroituja kohtia voisi vielä laittaa pienempiin osiin esimerkiksi "onko kulkureitillä riittävä valaistus?" Oppaan kohdassa 9. vain viimeinen ranskalainen viiva viittaa tähän kysymykseen? Voisi olla helpompi löytää, jos olisi esim. opas 9.1.
- Kohta 3: Olisiko selkeämpi: Löytyykö sinulta ensiapuvälineitä/ Onko sinulla kotona ensiapuvälineitä.
- Tarkistuslistasta pitäisi olla täyttöohjeet.
- Koneella täytettynä oli hankalaa, koska piti hyppiä kahden tiedoston välillä.

Testaajien testausvaiheen kysymysten perusteella tein ohjeistusten, miten tarkastuslistaa ja opasta käytetään (LIITE 2). Korjasin tarkastuslistaa ja opasta testausryhmän kehitysehdotusten perusteella.

7.3 Vertailu KAT3-hankkeen asumisturvallisuuskorttiin

Lopuksi vertasin tarkastuslistaa KAT3-hankkeen tekemään asumisturvallisuuskorttiin. KAT3-hankkeen asumisturvallisuuskortti on tehty arvioimaan voiko henkilö asua asunnossa. Tarkastuslista ja asumiskortti ovat erilaiseen käyttöön, mutta niissä arvioidaan pitkälti samoja asioita. Tarkastuslistaa ei tarvinnut muuttaa vertailun jälkeen, vaan siinä oli otettu huomion kaikki oleelliset asiat, joita asumisturvallisuuskortissa oli käsitelty.

7.4 Testauksen ja vertailun tulokset

Testausten perusteella voin todeta, että tarkastuslista ja opas ovat hyvin käyttökelpoisia ikäihmisille ja heidän omaisilleen. Niiden käyttö on helppoa, ja ne antavat selkeän kuvan siitä, kuinka ikäihmisten kotona tulisi asiat olla, jotta siellä olisi mahdollisimman turvallista. Tarkastuslistasta ja oppaasta tuli eri asumismuotoihin sopiva käytettäväksi, joten se sopii valtakunnallisesti käyttöön otettavaksi.

8 POHDINTA

”Ohjataan käyttäytymistä, kunnes se muuttaa asennetta” Sampo Sipari Yara Oy.

Tämä oppitunnilla vastaan tullut lause mielestäni kiteyttää hyvin koko turvallisuusalan kehittämistä. Opinnäytetyöni voidaan kiteyttää seuraavasti: Suuret ikäluokat ikääntyvät, ja heidän turvallisuuteensa tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Suurin osa heistä asuu kotona, ja tapaturmia ja muita onnettomuuksia sattuu eniten siellä. Näin voidaan todeta, että ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuteen tulee kiinnittää enemmän huomiota. Mielestäni tämä opinnäytetyö vastaa hyvin näihin haasteeseen. Tarkastus on hyvä apua ikäihmisten kotona asumisen turvallisuuden parantamiseen. Seuraavaksi pohdin mitä hyvää ja haasteita työssä oli, mitä työssä olisi voinut tehdä toisin, miten sitä voisi kehittää ja omaa oppimistani.

8.1 Tavoitteen toteutuminen

Pidin opinnäytetyön tekemisestä. Yhdellä kädellä voidaan laskea päivät, jolloin työn tekeminen oli niin sanottua pakkopullaa. Otin tarkoituksella pitkän ajanjakson, jolloin opinnäytetyöni teen. Tiesin, että väkisin kahdeksan tunnin kirjoittamispäivistä ei tule mitään. Halusin käyttää paljon aikaa työn tekemiseen, jotta ehdin pohtia mikä työssä on oleellista ja mikä ei. Aiemmin tekemästäni opinnäytetyöstä oli apua prosessin hallinnassa. Mielestäni kykenin hyvin itsenäisiin ratkaisuihin. Opinnäytetyössä, joka tulee työryhmän sisäiseksi tuotokseksi, tulee ottaa huomioon vahvasti myös työryhmän mielipiteet.

Aiheen valinta oli monillakin mittareilla katsottuna ajankohtainen ja työelämälähtöinen. Työn tavoitteena oli tehdä hyvä ja käytännöllinen kodin tarkastuslista. Tarkastuslistan tulkintaa helpottamaan tuli tehdä opas. Tarkastuslistasta tuli omasta, työryhmän ja testaajien mielestä hyvä. Työtä voidaan käyttää myös valtakunnallisesti. Sain testihenkilöiksi sattumalta sellaisia ikäihmisiä, jotka olivat todella kiinnostuneita turvallisuudestaan, ja kävimme hyviä keskustelua ikäihmisten itsensä, mutta myös omaisten kanssa siitä, miten ikäihmisten kotona asumisen turvallisuutta voitaisiin kehittää. Oma tavoitteeni työlleni oli myös päästä tutustumaan uusiin pelastusalan ihmisiin ja verkos-

toitumaan sitä kautta sekä laajentaa käsitystäni turvallisuudesta. Mielestäni onnistuin tavoitteissani hyvin.

8.2 Työssä onnistuminen

Työn tekemiseen on käytetty monenlaisia menetelmiä. Olen istunut kokouksissa, luenut erilaisia lähdemateriaaleja, tehnyt tarkastuslistan, ja testannut oppaan ja vertailut työtä muihin vastaaviin töihin. Olen myös jättänyt käyttämättä materiaalia, joka on aluksi vaikuttanut tärkeältä, mutta tarkemman tarkastelun jälkeen materiaali ei olekaan ollut tarpeeksi täsmällistä tai luotettavaa. Oli hyvä, kun ikääntyneiden turvallisuusohjelman päivitys tuli kesken opinnäytetyön; niin sain erittäin ajankohtaista taustaa työleni. Mielenkiitoista oli myös osallistua erilaisiin hankkeisiin opinnäytetyön osana.

Tilastot olivat yksi mielenkiintoisempia asioita tässä työssä. Mielestäni sain taulukoista selkeät ja informatiiviset. Tilastoista saa mielestäni hyvän kuvan siitä, että ikäihmisten määrä kasvaa ja heille sattuu tapaturmia ja onnettomuuksia melko paljon. Tilastolliset tutkimukset voisivat olla osa tulevaa työnkuvaani, koska ne olivat mielestäni niin mielenkiintoisia. Olen erittäin kiitollinen avusta, jonka sain Esa Kokilta ja Johannes Ketolalta. On hienoa nähdä ammattilaisia, jotka ovat innostuneita omasta osaamisalastaan ja haluavat aidosti jakaa tietouttaan myös meille opiskelijoille.

Lähteitä olen mielestäni käyttänyt monipuolisesti. Alussa olen esitellyt erilaisia taustaineistoja kuten lakeja, hankkeita ja strategioita. Näistä käy hyvin ilmi työn tarpeellisuus. Olen käyttänyt myös englanninkielistä materiaalia lähteenä. Sisällysluettelossa näkyy hyvin, kuinka opinnäytetyö painottuu eri asioihin.

8.3 Työn haasteet

Opinnäytetyön tekeminen sisältää monenlaisia haasteita. Pelastuslaitoksiin oli melko haastavaa saada yhteys. Muutama pelastuslaitos antoi vastauksensa määräaikaan mennessä. Osaan laitoksista laitoin neljä sähköpostia ja soitin, ennen kuin sain vastauksen. Mielestäni Kumppanuusverkostolla tulisi olla jokin foorumi, mitä kautta saadaan tiettyihin kysymyksiin vastaukset joka pelastuslaitokselta. Pitäisi olla alusta, jossa näkyy,

kuka haluaa tietää ja mitä. Tälle alustalle laitetaan vain ne asiat, joihin pitää jokaisen laitoksen vastata. Jokaisella laitoksella pitäisi olla vastuuhenkilö, joka vastaa siitä, että tieto tulee alustalle määräaikaan mennessä oikealta henkilöltä. Kysymykset hukkuvat henkilökunnan sähköposteihin.

Pelastuslaitoksille tehdyssä materiaalityöryhmässä olisi pitänyt tarkemmin määrittellä, mitä tarkoitetaan ikäihmisten kotona asumisen turvallisuudella ja mitä materiaalia haluan. Sain ohjeita esimerkiksi siitä, miten poistumisturvallisuusselvitys tehdään. Olisi pitänyt tehdä tarkempi kyselyluettelo erilaisista toimista ja materiaaleista ja niin edelleen. Näin olisin mahdollisesti saanut enemmän hyödyllisempää materiaalia työhöni. Tarkastuslistan testauksia olisi hyvä tehdä enemmän, mutta vielä tärkeämpää oli itse olla seuraamassa tarkastuksia ja tarkastuksen jälkeen haastatella ikäihmistä ja testauksen tekijää. Näin tein yhden tarkastuksen kohdalla, joka oli viimeisenä. Tämän vuoksi en voinut toteuttaa sitä muissa. Testauksesta olisi hyvä sopia kaksi kuukautta aikaisemmin, yksi kuukausi ei riittänyt.

Olisin halunnut tilastoissa käsitellä, millainen on palokuollut ihminen. Tutkimusten mukaan palokuollut on usein päihteiden liikakäyttäjä, keski-ikäinen mies. Keskusteluiden perusteella nykyään palokuollut on usein ikäihminen. Kävin keskustelua aiheesta Esa Kokin kanssa, joka totesi, että jos haluaisin tutkia asiaa, minun tulisi ottaa yhteys poliisiin. Kuolinsyyrekisteristä, jota poliisi hallinnoi, löytyvät kuolemansyyt. Tieto ei löydy esimerkiksi Prontosta. Tämän vuoksi asiaa ei käsitelty tässä opinnäytetyössä. Olisin halunnut verrata Tilastokeskuksen ikäihmisten liikenneonnettomuustilastoja Pronton tilastoihin, mutta Prontosta ei saa liikenneonnettomuuksissa kuolleiden ikäjakaumaan. Tilastoista oli myös haastavaa tehdä kuvaajia, kun asteikko oli 1-1400 kappaletta.

Termien ytimekkään asiasisällön löytäminen oli yllättävän vaikeaa. Tiesin, mitä termit tarkoittavat, mutta oli vaikeaa löytää niille lähde. Voisi kuvitella, että ”sen kun vain googlettaa” löytyy. Lopulta onneksi löytyikin.

Työn haastavin osuus oli mielestäni kirjoittaa asiatekstiä. Haastavaa on kirjoittaa, kun ei saa olla niin sanottuja omia kommentteja. Välillä turhautti tehdä työtä, kun olisin halunnut tehdä sitä eri lailla kuin IKAT-työryhmä. Esimerkiksi olisin halunnut rajata enemmän tarkastuslistaa kodin sisätiloihin. Koen, että kodin ulkopuolista asioista voi-

si tehdä vastaavanlaisen opinnäytetyön. Ymmärrän kuitenkin, että esimerkiksi avotulentekoon liittyvät ohjeistukset ovat tärkeitä kodin turvallisuuden kannalta sekä arvostan kuitenkin suoraa puhetta.

8.4 Kehittäminen

Kirjoittamisen taidossa olisi selvästi kehittämisen paikka. Olen huomannut, että mitä enemmän kirjoitan sosiaalisessa mediassa ja esimerkiksi WhatsAppissa, sitä vaikeampaa on kirjoittaa äidinkielellisesti oikein asiatekstiä. Koen, etten ole äidinkielessä kovinkaan hyvä. Selviän puhumalla paremmin. Olen huomannut, että niin myös moni muu pelastusalalla. Otsikointiin olisin toivonut hieman mielikuvitusta, mutta sitä ei enää lopussa löytynyt.

Pelastuslaitoksissa on suuri kirjo siitä, mihin missäkin laitoksessa panostetaan. Mielestäni tulisi sisäministeriön tasolta tehdä tarkempia linjauksia siitä, mitä pelastuslaitoksissa tehdään. Pitäisi olla enemmän yhteisiä toimintamalleja. Säästäisi myös pelastuslaitoksien resursseja, kun ei tarvitsisi aina keksiä pyörää uudelleen. Kumppanuusverkosto auttaa asiaan, mutta ei mielestäni tarpeeksi. Viranomaisten välinen yhteistyö kehittyy koko ajan, mutta on edelleen haastavaa. Työtä tehdessäni tuli vastaan pelastuslaitoksia, joissa ei saada esimerkiksi osallistua ikäihmisten kotikäynneille salassapitosäännöksiin vedoten. Mielestäni tämä olisi sekä asukkaan että viranomaisyhteistyön etu, jos myös pelastusviranomainen voisi mennä tarkastuksille mukaan. Osassa pelastuslaitoksissa tämä on mahdollista, ja se on tuottanut hyvää tulosta.

Toivon, että tarkastuslistasta tehdään tulevaisuudessa mobiiliversio, joka helpottaisi tarkastuksen tekemistä. Pelastuslaitoksissa tulisi miettiä, mitä tehdään, jos ikäihminen tai hänen omaisensa ilmoittaa, että ikäihmisen koti ei ole tämän listan mukaan turvallinen. Hyvinä uusina opinnäytetyön aiheina voisi olla ikäihmisten pihan turvallisuus. Poliiseille olisi hyviä opinnäytetyön aiheita ikäihmisten kodin turvallisuuden rikollisnäkökulmasta. Se voisi olla myös minun seuraava opinnäytetyön aihe, jos haen poliisiammattikorkeakouluun.

8.5 Oma oppiminen

Tärkein oppini tässä opinnäytetyössäni oli, että turvallisuuden kehittäminen tulee tehdä yhteistyössä niin asiakkaiden kuin viranomaistenkin välillä. On hyvä huomata, että kaikkea ei tarvitse itse osata vaan on ammattitaitoa ottaa muilta asiantuntijuutta vastaan. Opin, miten opinnäytetyöprojekti toteutetaan ammattikorkeakoulussa. Oli hienoa työskennellä IKAT-ryhmän kanssa, koska sieltä löytyi monenlaista asiantuntijuutta. Puhuttiin suoraan, mutta oltiin kokouksissa hyvin auttavaisia.

Minulle oli raskasta aikaa syksy 2016 ja vuosi 2017 henkilökohtaisista syistä johtuen. Se oli myös aika, jolloin suurimman osan opinnäytetyöstäni tein. Olen ollut monenlaisissa asioissa mukana Pelastusopistolla. Kaiken tämän yhteensovittaminen on ollut raskasta, mutta kuitenkin erittäin kasvattavaa, antoisaa ja mukavaa aikaa loppujen lopuksi. Olen ylpeä näistä suorituksistani, ja ne ovat antaneet minulla paljon eväitä tulevaisuuteen niin työ- kuin muuhunkin elämääni. Parannettavaa tässäkin työssä on, mutta olen erittäin tyytyväinen tuotokseen. Voin hyvillä mielin ottaa vastaan tutkintotodistuksen, kun sen aika koittaa. Voin kiittää, kumartaa ja kävellä selkä suorana kohti uusia haasteita.

LÄHTEET

Clutter Image Rating. www-dokumentti.

http://hoardingconnectioncc.org/Hoarding_cir.pdf. 29.3.2018.

Ensiapuohjeet. 2017. www-dokumentti.

<https://www.punainenristi.fi/>. 21.10.2018.

Ikääntyneiden tapaturmat 2017. www-dokumentti.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/turvallisuuden-edistaminen/tapaturmien-ehkaisy/ikaantyneiden-tapaturmat>. 21.10.2017.

Jämsä, J. Pientalon palotarkastus. 2006. Pelastusopiston julkaisu. Tampereen

Yliopistopaino Oy. Tampere.

Jätelaki 646/2011.

KAT3-hanke. 2017. *Asumisturvallisuuskortti*.

Kielinen, T. 2013. Kotonaan asuvien erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden paloturvallisuus ja viranomaisyhteistyö. Opinnäytetyö. Savonia-ammattikorkeakoulu. Kuopio.

Kotitapaturmien ehkäisykampanja. www-dokumentti.

<http://www.kotitapaturma.fi/?p=1723>. 21.10.2017.

Kuisma, M. & Salmenperä, M. 2004. Häkä- ja palokaasumyrkytys. www-dokumentti.

<http://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo94117.pdf>. 6.3.2018.

Kummunsalo, K. 2014. Ohje asuntojen palo- ja onnettomuusriskien ilmoittamisesta.

Opinnäytetyö. Savonia-ammattikorkeakoulu. Kuopio.

Kumppanuusverkosto 2017. www-dokumentti.

<http://www.pelastuslaitokset.fi/Kumppanuusverkosto-319> 7.3.2018.

Kunnalliset jätehuoltomääräykset.

Kylälämmin, L ja Uurasmaa, S. 2017. *Palonvaarojen ja muiden onnettomuusriskien tunnistaminen osana asumisen turvallisuutta*. Opinnäytetyö. Savonia-ammattikorkeakoulu. Kuopio.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012.

Liisan elämää – Apuvälineitä ikääntyvän toimintakyvyn tueksi, osa 2. 2015. www-dokumentti. <https://teknologiamakeisia.fi/tag/turvaliesi/>. 21.10.2018.

Mistä rikienhallinnassa on kysymys. www-dokumentti <https://www.pk-rh.fi/riskienhallinta.html>. 21.10.2017.

Mitä toimintakyky on?. www-dokumentti. <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>. 21.10.2017.

Olisiko sinun aika jo pyytää sähköasentaja kytkemään äitisi liesi pois päältä?. 2017. www-dokumentti. <http://www.tukes.fi/fi/Ajankohtaista/Tiedotteet/Sahkolaitteet/Olisiko-sinun-aika-jo-pyytaa-sahkomies-kytkemaan-aitisi-liesi-pois-paalta-/>. 21.10.2017.

Pelastuslaki 379/2011.

Palokuolematilastot Suomessa. www-dokumentti. <http://www.pelastustoimi.fi/turvatietao/ehkaise-palon-syttyminen/tulipalon-vaarallisuus/palokuolemat>. 6.3.2018.

PaloRAI ja EVAC-mittari 2017. www-dokumentti. www.pirkanmaanpelastuslaitos.fi. 6.3.2018.

Pitkänen, M. 2017. *Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden näkemykset kotona-asuvien ikääntyneiden palvelutarpeista*. Opinnäytetyö. Saimaan ammattikorkeakoulu. Lappeenranta.

Pronto 2018. www-dokumentti

<https://prontonet.fi/>. 5.3.2018

Risk 2011. www-dokumentti.

<https://plato.stanford.edu/entries/risk/>. 21.10.2017

Salo, O. 2014. *Ikäihmisten kodin paloturvallisuus*. Opinnäytetyö. Oulun seudun ammattiopisto. Liminka.

Sisäasiainministeriön asetus nuohouksesta 539/2005.

Sisäasiainministeriön asetus palovaroittimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta 239/2000.

Sisäasiainministeriö 2001. Palotarkastusohje. Sisäasiainministeriön pelastusosaston julkaisu A:67.

Sisäministeriö 2011. *Turvallinen elämä ikääntyneille* – Toimintaohjelma ikääntyneiden turvallisuuden parantamiseksi. Sisäministeriön julkaisu 19/2011.

Sisäministeriö 2012. *Turvallisempi huominen* – sisäisen turvallisuuden ohjelma. Sisäministeriön julkaisu 26/2012.

Sisäministeriö 2016. *Turvallinen ja kriisinkestävä Suomi* - pelastustoimen strategia vuoteen 2025. Sisäministeriön julkaisu 18/2016.

Sisäministeriö 2017a. *Hyvä elämä – turvallinen arki*, Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta. Sisäministeriön julkaisu 15/2017.

Sisäministeriö 2017b. *Turvallinen elämä ikääntyneille* – Toimintaohjelman päivitys. Sisäministeriön julkaisu 6/2018.

SPEK 2009. *Erehdykset ja unohdukset salliva asuinympäristö. Opas erityisryhmien asumisturvallisuuden kehittämiseen*. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Tampere-paino Oy. Tampere.

SPEK 2017. *TURVASSA 2017 - Kansalaisturvallisuus Suomessa*. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Grano Oy. Helsinki.

Paloturvallisuuden varmistaminen sosiaali- ja terveysalalla ja tuetussa asumisessa.
www-dokumentti.

<https://thl.fi/documents/10531/696233/STEP-koulutusaineisto>. 5.3.2018.

Tilastokeskus. 2016. www-dokumentti.

www.tilastokeskus.fi 15.11.2017.

Tilastokeskus. 2017. www-dokumentti.

www.tilastokeskus.fi 15.11.2017.

Turvallisuus osana uutta hyvinvointilainsäädäntöä, Eksoten www-dokumentti.

<http://www.eksote.fi/eksote/>. 7.3.2018.

Ympäristöministeriö 2013. *Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma vuosille 2013–2017*, Valtioneuvoston periaatepäätös 18.4.2013.

Ympäristönsuojelulaki 86/2000.

LIITE 1 Materiaalin keräys sähköposti

Tervehdys Pirkanmaalta!

Haluamme tuoda pelastuslaitoksille terveisiä IKAT-työryhmästä eli Ikäihmisten kotona asumisen turvallisuus -työryhmästä. Työryhmähän on pelastuslaitosten kumppanuusverkoston yksi kärkihankkeista ja tavoitteena työryhmällä on:

- valtakunnallisesti yhtenäisten riskinarviointikriteerien luominen arvioitaessa ikäihmisten kotona asumisen edellytyksiä ja turvallisuutta
- valtakunnallisesti yhtenäisen toimintamallin luominen viranomaisyhteistyön toteuttamiseksi arvioitaessa ikäihmisten kotona asumisen edellytyksiä päätösten perusteiksi

Työryhmä on päässyt jäsenten aktiivisen työskentelyn avulla hyvään vauhtiin. Perhe- ja omaishoidolle on tehty toimintamallit ja riskinarviointikriteerien kanssakin on päästy alkuun. Toimintamallia on lähdetty suunnittelemaan työkalupakki- ajatuksella. Työryhmän pöytäkirjat löytyvät Feeniksistä, joten tutustuttehan niihin ja lähetätte tarvittaessa ajatuksianne minulle sähköpostitse.

Työryhmämme toimii myös Outi Salon tekemän opinnäytetyön ohjausryhmänä. Opinnäytetyössä käsitellään kotona asuvien ikäihmisten turvallisuutta ja tavoitteena on tehdä valtakunnallinen yhteinen ohjeistus ja tarkistuslista, jotta voitaisiin parantaa ikäihmisten asumisen turvallisuutta. Tarkoituksena on, että tarkistuslista jalkautettaisiin omaisille sekä nuoremmille ikäihmisille, jotka vielä kykenevät itse huolehtimaan turvallisuudestaan. Näin tarkistuslistan käyttämisestä tulisi hyvissä ajoin rutiininomaista toimintaa. Toiveissa on, että tarkistuslista saataisiin myös mobiilisovellukseksi. **Opinnäytetyöhön liittyen Outi tarvitsisi materiaalia sekä tietoa erilaisista käytännöistä miten eri pelastuslaitoksilla otetaan huomioon ikäihmisten kotona asumisen turvallisuus, esim. tarkistuslistoja, ohjeistuksia, koulutuksia ja muuta vastaavaa. Näin ollen pyytäisinkin työryhmän puolesta toimittamaan Outille (outi.salo@edu.pelastusopisto.fi) edellä mainittuja materiaaleja huhtikuun aikana.**

Kiitos avustanne ja mukavaa kevättä jokaiselle!

Terveisin,
Tytti Oksanen
puheenjohtaja
Ikäihmisten kotona asumisen turvallisuus

LIITE 2 Ohjeistus

Lue ensin kysymys tarkastuslistasta. Mikäli asia koskee ikäihmistä, lue oppaasta lisätietoa. Opas on jaoteltu aihealueittain ja kysymyksen perässä on oppaan kohta, josta lisätietoa löytyy.

Täytä tarkastuslistaa seuraavasti:

ei koske = Laita rasti, jos ko. asia ei koske ikäihmistä esim. ikäihmisellä ei ole kahvinkeitintä.

korjattavaa = Tähän kohtaa kirjoitetaan mitä puutteita on, esimerkiksi alkusammutuskalusto puuttuu.

ok = Laita rasti, jos asia on kunnossa.

LIITE 3 Tarkastuslista

KODIN TARKISTUSLISTA

Tarkastuslista (oppaan kohta, josta löydät lisätietoa) Hätätilanneessa toiminen

	korjattavaa	ei koske ok
Ovatko tärkeät puhelinnumerot lähelläsi? (112 ja läheiset) (opas 1.)		
Onko osoitemerkitä kunnossa ja osaatko kertoa sen? (opas 2.)		
Onko sinulla ensiapuvälineitä kotona ja osaatko antaa ensiapua? (opas 3.)		

Turvallisuusvarusteet

Onko sinulla turvaranneketta ranteessasi? (opas 4.)		
Onko palovaroitinta ja onko se asennettu asennusohjeiden mukaisesti? (opas 5.1)		
Onko palovaroitinta testattu ja puhdistettu? (opas 5.2)		
Onko häkävaroitinta? (opas 6.)		
Kuuletko varoitimien äänet? (opas 7.)		
Onko alkusammutuskalustoa ja osaatko käyttää sitä? (opas 8.)		

Kulkureitit

Ovatko kulkureitit vapaat? (opas 9.1)		
Onko asunnossa kompastumisvaaraa? (opas 9.2)		
Onko asunnossa ja ulkokäytävien läheisyydessä liukastumisvaaraa? (huomioi piha) (opas 9.2)		
Onko kulkureiteillä riittävä valaistus? (myös yöllä) (opas 9.3)		
Onko portaisissa kaiteet? (opas 9.4)		
Onko saunan kiukaan ympärillä suojakaide? (opas 9.4)		
Pystytkö poistumaan kiinteistöstä? (muutakin kautta kuin ulko-ovesta) (opas 9.5)		
Ovatko ovet ja lukot helposti avattavissa? (opas 9.6)		

Keittiö

	korjattavaa	ei koske ok
Valmistetaaneko nuokaa vain valotusti? (opas 10.)		
Onko kahvinkeitin itsestään sammuva? (opas 11.)		
Onko keittiössäsi turvaliesi tai onko liedessä liesivahtia? (opas 12.1)		
Onko liesi ja lieden ympäristö tyhjiä palavasta materiaalista? (opas 12.2)		
Puhdistatko liesituulettimen suodattimen säännöllisesti? (opas 12.2)		

korjattavaa = turvallisuutta heikentävät asiat ei koske = asia ei koske ko. ikäihmistä ok = asia on kunnossa

KODIN TARKISTUSLISTA

Ovatko päivittäin tarvittavat tavarat riittävän alhaalla? (opas 13.)		
Mikäli käytät taloustikkaita, ovatko ne turvalliset? (opas 13.)		

Tulen käsittely

	korjattavaa	ei koske ok
Onko tulisijoissa riittävä suojaetäisyys palavamateriaaliin? (opas 14.1)		
Onko tulisijoissa kipinäsuojaa? (opas 14.2)		
Onko tuhkasta-astia kannellinen ja palamatonta materiaalia? (opas 14.3)		
Onko tulisijat nuohottu kerran vuodessa? (opas 14.4)		
Käytetäänkö avotulta pihamaalla turvallisesti? (opas 15.)		
Tupakoidaan vain ulkona? (opas 16.)		
Poltetaan kymtitiloita vain valvotusti ja palamattomalla alustalla? (opas 17.)		

Sähkölaitteet

	korjattavaa	ei koske ok
Käytetäänkö pyykin- ja astianpesukonetta vain valvotusti? (opas 18.1)		
Onko pyykin kuivatus järjestetty turvallisesti? (opas 18.2.)		
Käytetäänkö laitteita käyttöohjeen mukaisesti? (opas 19.1)		
Sammutetaan sähkölaitteesta virta, kun sitä ei käytetä? (opas 19.2)		
Onko sähkölaitteiden ympärillä tarpeeksi tilaa ilmanvaihtoa varten? (opas 19.3)		
Onko sähkölaitteet puhtaita eikä niiden päällä ei säilytetä mitään? (opas 19.4)		
Ovatko sähköjohtot ehjiä ja pois kulkuväylältä? (opas 19.5)		
Onko jatkojohtojen käyttö mahdollisimman vähäistä? (opas 20.)		
Ovatko pöytävalaisimet sijoitettu niin, että ne eivät pääse kaatumaan? (opas 21.)		
Onko seinä- ja yövalaisimet kiinnitetty niin, että ne eivät pääse putoamaan? (opas 21.)		

Palokuorma

Onko asunnossa liikaa ylimääräistä tavaraa? (opas 22.)		
--	--	--

korjattavaa = turvallisuutta heikentävät asiat

ei koske = asia ei koske ko. ikäihmistä

ok = asia on kunnossa

LIITE 4 Opas

Toimi näin, jotta kotona asumisesi olisi turvallisempaa...

Hätätilanteessa toimiminen

1. Pelastuslain mukaan jokainen on velvollinen hälyttämään apua onnettomuuden sattuessa. Tärkeät puhelinnumerot tulisi olla tallennettuna puhelimeen tai muuten helposti saatavilla. Hätätilanteessa niiden käyttäminen voi olla hankalaa, mikäli ne eivät ole helposti saatavilla. Suositellaan 112 Suomi -sovelluksen asentamista älypuhelimeen.
2. Osoitenumerointi tulisi olla hyvin näkyvillä asunnon tai talon ulkopuolella. Oma osoite tulisi muistaa tai se tulisi olla helposti nähtävillä, jos joudut hälyttämään apua.
3. Suositellaan, että kotona on ensiapuvälineitä kuten laastaria, puhdistusainetta, sidetarpeita ja kylmäpussi. Ensiapuvälineitä tulisi osata käyttää. Lisätietoa ensiavun antamisesta saat esimerkiksi www.spr.fi. Useimmat haavat ja nyrjähdykset ovat hoidettavissa kotona hyvällä ensiavulla, jolloin ei välttämättä tarvita sairaalahoitoa.

Turvallisuusvarusteet

4. Mikäli sinulla on käytössäsi turvaranneke, pidäthän sitä aina ranteessa. Onnettomuuden sattuessa voit helposti hälyttää apua painamalla ranteessa olevaa turvanappia.
5. Palovaroitin
 - 5.1 – Pelastuslain mukaan jokaisessa asunnossa tulee olla palovaroitin.
 - Palovaroitin tulee asentaa asennusohjeiden mukaisesti. Yleisperiaate on: Asunnon jokaisen kerroksen tai tason alkavaa 60 m² kohden on oltava vähintään yksi palovaroitin. Palovaroitin se tulee asentaa kattoon niin, että sen ympärillä on vähintään 0.5 m vapaata tilaa joka suuntaan.
 - 5.2 – Palovaroittimen toiminta tulisi testata joka kuukausi tai jos olet ollut useamman päivän poissa kotoa. Se tulisi pitää puhtaana.
 - Paristo tulisi vaihtaa joka vuosi. Palovaroitin tulisi uusien valmistajan ohjeiden mukaisesti tai 10 vuoden välein. Suositellaan akuilla toimivia palovaroittimia.
6. Häkävaroitinta suositellaan rakennuksiin, joissa on tulisijat. Häkävaroitin tulisi aina asentaa valmistajan ohjeiden mukaisesti. Huomioithan esimerkiksi tulisijojen sijainnin. Katso lisäksi kohta 5.2 varoittimen testauksesta ja huollosta.
7. Mikäli et kuule palo- ja häkävaroittimen ääntä, voidaan esimerkiksi sänkyyn asentaa varoittimen lisäosa, joka varoittaa vaarasta tärisevällä ja vilkkuvalla valolla.
8. Kotiin suositellaan alkusammutuskalustoa

- Sammutuspeite on hyvä alkusammutusväline, koska sitä on helppo käyttää ja se sopii monenlaisten tulipalojen sammuttamiseen.
- Käsiammutin on myös hyvä alkusammutusväline. Kun ostat käsiammutinta, ota huomioon sammuttimen paino, jotta sen käyttö on mahdollista.
- Alkusammutuskaluston käyttöä tulisi harjoitella.

Kulkureitit

9. Poistuminen

- 9.1 – Tulipalotilanteessa sinun pitäisi pystyä poistumaan 2-3 minuutissa, koska sen aikana tulipalo kehittyy sellaiseksi, että kaikki syttyvä materiaali syttyy palamaan. Mikäli 1½- tai 2-kerroksisessa omakotitalossa sänky on yläkerroksessa, poistumiseen saattaa kulua liian kauan aikaa tai poistuminen ei onnistu lainkaan. Koska alemmasta kerroksesta poistuminen onnistuu helpommin, sänky tulisi siirtää alakertaan.
 - Hätätilanteessa asunnosta poistumisessa on erityisen tärkeää, että poistumisreitit ovat vapaita. Asunnon käytävillä ei saa olla sellaista tavaraa, mikä vaikeuttaa asunnossa liikkumista.
 - Kiinnitä huomiota siihen, että pystyt liikkumaan asunnossa myös apuvälineiden kanssa.
- 9.2 Huomioithan, että matot eivät ole rutussa. Mattojen alle suositellaan laiteavaksi liukastumisesteverkko. Huomioi myös ulko-oven edusta ei ole liukas esimerkiksi hiekoittamalla piha. Tämä vähentää kompastumis- ja liukastumisvaaraa, ja tekee näin poistumisesta turvallisempaa.
- 9.3 Valaistuksen tulisi olla riittävä poistumiseen myös yöaikaan. Suositellaan pistorasiaan kytkettäviä yövaloja.
- 9.4 Portaikon ja saunan kaiteiden tulisi olla tukevia, jotta niistä saa tukea tarvittaessa.
- 9.5 Pelastuslain mukaan asunnonhaltijan tulee huolehtia, että asunnosta pystyy poistumaan tulipalossa tai muussa vaaratilanteessa. Asunnon kaikki ulko-ovet on tarkoitettu poistumiseen, minkä vuoksi näiden ovien edessä ei saa säilyttää mitään tavaraa. Pidäthän myös parvekkeen oven helposti avattavana ja parvekkeen poistumiskuntoisena eli se ei ole täynnä tavaraa. Poistumista tulisi harjoitella kaikista käytössä olevista huoneista.
- 9.6 Ovien ja lukkojen tulisi olla helposti avattavia. Jos oven avaamiseen sisäpuolelta joudutaan käyttämään avainta, suositellaan, että avain on ovesa valmiina kiinni tai sen vieressä. Suositellaan tällaisten lukkojen vaihtamista sellaisiin, joiden avaamiseen ei tarvitse avainta.

Keittiö

10. Valvomaton ruuan valmistus aiheuttaa Suomessa eniten tulipaloja. Ruoka tulisi valmistaa aina valvotusti niin, että pysyt ruuan valmistuksen ajan keittiössä. Esimerkiksi ruuan alkaessa kärytä voidaan ruoka siirtää heti pois hellalta.
11. Kahvinkeitin tulisi olla itsestään sammuva. Näin estetään, että kahvin keitin ei jää vahingossa päälle ja ylikuumennu.
12. Liesi
 - 12.1 – Suositellaan, että ikäihmisen liesi vaihdetaan turvaliedeksi. Siinä ennalta määritellään ajastimella, kuinka pian käytön aloittamisen jälkeen lieden levyistä tai uunista katkeaa sähkövirta.
 - Mikäli liesi ei ole turvaliesi, lieteen suositellaan asennettavaksi liesivahti. Se seuraa lieden lämpötilaa, tehoa tai käyttöaikaa ja tarvittaessa katkaisee sähkövirran automaattisesti. Mikäli liesi jää päälle ruuan valmistuksen jälkeen, liesivahti estää ylikuumenemisen.
 - Lieden lämmönsäätönappuloihin suositellaan suojava, joka estää, ettei liesi mene vahingossa päälle esimerkiksi rollaattorin käsikahvan osuessa niihin.
 - 12.2 – Lieden päällä tai sen vieressä ei saa säilyttää mitään palavaa materiaalia esimerkiksi talouspaperia tai patalappuja, koska ne syttyvät helposti palamaan.
 - Liesituulettimen suodatin tulisi puhdistaa säännöllisesti. Suodatin kerää rasvaa ja esimerkiksi ruuan syttyessä palamaan, syttyy suodattimessa oleva rasva myös palamaan. Näin palo leviää ilmastointikanavaan.
13. Päivittäin käytössä olevat tavarat tulisi laittaa mahdollisimman alas, jotta niiden käyttöön ottamiseen ei tarvitse esimerkiksi nousta tuolin päälle. Mikäli tavaroiden ottamiseen ylhäältä pitää kiivetä, suositellaan taloustikkaiden käyttöä. Taloustikkaiden tulee olla tukevat ja niissä tulee olla käsituki, josta saa tukea kiivetessä.

Tulen käsittely

14. Tulisijat
 - 14.1 Tulisijoissa tulisi olla asennusohjeen mukainen suojaetäisyys palavaan materiaaliin. Tulisijan suojaetäisyydellä ei saa säilyttää palavaa materiaalia. Esimerkiksi kuuma kekäle voi sytyttää liian lähellä olevat puut palamaan.
 - 14.2 Tulisijoihin suositellaan kipinäsuojaa. Lattialla tulee olla kipinäsuojalevy. Avonaisien tulisijojen eteen tulisi laittaa kipinäsuojaverkko.
 - 14.3 Tuhkan tulisi antaa jäähtyä tulipesässä, minkä jälkeen se tulisi laittaa palamattomaan ja kannelliseen astiaan pihalle. Tulisijojen pellit saa laittaa kiinni vasta, kun tuhka on jäähtynyt riittävästi.

- 14.4 Pelastuslain mukaan kiinteän polttoaineen tulisijat ja hormit tulee nuohoojan nuohota kerran vuodessa. Vapaa-ajan asunnoissa nuohous tulee tehdä kolmen vuoden välein.
15. Avotuli
- Kunnallisten jätehuoltomääräysten mukaan jätteiden polttaminen on kielletty. Ruohikon ja heinikon polttoa ei suositella. Avotulta ei saa tehdä metsäpalovaroituksen aikana. Risujen/puutarhajätteiden polttamisessa tulee noudattaa pelastuslain mukaan varovaisuutta. Kastele ympärillä oleva maa tulipalon leviämisen estämiseksi.
 - Grillaa tasaisella kovalla alustalla, mutta ei katon alle. Selvitä talonyhtiön säännöt parvekegrillauksesta. Kaasupullot tulisi säilyttää irrallaan grillistä, kun grilliä ei käytetä. Suositellaan kaasupullojen säilytystä niin, etteivät ne ole lasten tai ulkopuolisten saatavilla esimerkiksi lukollisessa tuulettuvassa varastossa, ei kuitenkaan kellarissa tai ullakolla. Seuraa, että grillin kaasuletkut ovat ehjät.
16. Sisällä ei tulisi tupakoida. Kuolemaan johtaneista tulipaloista moni on syttynyt, kun henkilö on tupakoinut esimerkiksi sängyssä. Suositellaan ulkona tupakointia. Mikäli et pääse ulos tupakoimaan niin huolehdihan, että tupakoit turvallisesti niin, ettei tupakka pääse kosketukseen palavien materiaalien kanssa. Tupakoinnin jälkeen loput tupakasta tulisi laittaa kannelliseen ja palamattomaan astiaan.
17. Suositellaan käytettäväksi led-kynttilöitä. Kynttilöitä tulisi polttaa vain valvotusti. Kynttilät pitää laittaa palamattomalle alustalle. Esimerkiksi tuikut ovat lämpökynttilöitä, jotka saattavat sytyttää palavan alustan palamaan.

Sähkölaitteet

18. Pesukoneet

- 18.1 Mikäli pyykin- tai astianpesukone aiheuttaa vahinkoa ja se on ollut päällä valvomatta, vakuutusyhtiö voi vähentää korvauksen määrää. Tämän vuoksi pyykin- ja astianpesukonetta ei saa käyttää valvomatta.
- 18.2 Pyykkiä ei saa kuivata saunassa.

19. Sähkölaitteet

- 19.1 Sähkölaitteita tulisi käyttää vain käyttöohjeiden mukaisesti.
- 19.2 Osa sähkölaitteista on sellaisia, että niissä on tarkoitus pitää virtaa päällä vain silloin, kun laitetta käytetään. Mikäli tällainen laite on aina päällä, se voi ylikuumentua ja sytyttää tulipalon. Valmiusvirralla toimivat laitteet suositellaan laitettavan vikavirtapistorasiaan katkaisimen taakse, jotta niistä virran katkaisu on helpompaa.

- 19.3 Sähkölaitteiden päällä/ympärillä ei saisi säilyttää mitään. Tällä estetään laitteen ylikuumentuessa muun tavaran syttyminen. Laite saattaa ylikuumentua, jos ilma ei pääse vaihtumaan laitteessa.
- 19.4 Sähkölaitteet keräävät paljon pölyä, joka voi syttyä palamaan, jos sähkölaite esimerkiksi ylikuumenee. Tämän vuoksi sähkölaitteet suositellaan pitämään puhtaina esimerkiksi imuroimalla.
- 19.5 Sähkölaitteiden johtojen tulisi olla ehjiä, jotta ne eivät aiheuta laitteiden vikaantumista. Johtojen tulisi olla pois kulkuväylältä, jotta niihin ei kompastu. Johtoihin kohdistuva nykivä liike saattaa aiheuttaa johdon vikaantumisen.
20. Jatkojohtoja ei saa kytkeä peräkkäin. Niiden käyttö tulisi olla väliaikaista, koska niitä ei ole suunniteltu jatkuvaan käyttöön. Jatkuva käyttö saattaa aiheuttaa turvallisuusriskin. Niiden tulee olla lattiaa vasten eikä esimerkiksi roikkua katosta. Suositellaan käytettäväksi jatkojohtoja, joissa on vikavirtasuojat ja virtakytkimet.
21. Irrallisten seinä- tai yövalaisimien kiinnitykseen tulee kiinnittää huomiota. Huonosti kiinnitetty valaisin saattaa tippua sänkyyn ja sytyttää tulipalon. Tämän vuoksi seinä- tai yövalaisimet tulee kiinnittää seinään ruuveilla. Klipsikiinnitteisiä valaisimia ei suositella käyttöön. Irrallinen pöytävalaisin yöpöydällä saattaa kaatua ja tippua sänkyyn. Palovaaran vuoksi yöpöydällä olevia valaisimia ei suositella käyttöön. Rikkinäiset valaisimet tulee vaihtaa.’

22. Palokuorma

Asunnossa kaikki palava materiaali on palokuormaa. Tulipalon syttyessä palokuorman määrä vaikuttaa oleellisesti savun muodostumiseen, palon leviämiseen ja asunnosta poistumiseen, minkä vuoksi palokuorman määrä tulisi olla asunnossa vähäinen.

Alla oleva kuva helpottaa palokuorman arvioinnissa. Palokuorman määrä tulisi pysyä alle kuvien 3-4.

Palokuorman arviointia helpottavat kuvat

